

ÜLELIIDULINE POLIITILISTE JA TEADUSALASTE
TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING

MAJANDUSTEADUSTE KANDIDAAT
V. A. TŠEPRAKOV

KAPITALISTLIKE MAADE
ARENEMISE EBAÜHTLUS
JA NENDEVAHELISTE
VASTUOLUDE TERAVNEMINE

Nr. 11 (147)

EESTI NSV
POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE
LEVITAMISE ÜHINGU
VÄLJAANNE

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1953

A-17346

ÜLELIIDULINE POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE
LEVITAMISE ÜHING

MAJANDUSTEADUSTE KANDIDAAT

V. A. TŠEPRAKOV

KAPITALISTLIKE MAADE
ARENEMISE EBAÜHTLUS
JA
NENDEVAHELISTE
VASTUOLUDE
TERAVNEMINE

EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE
LEVITAMISE ÜHINGU
VÄLJAANNE

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS * TALLINN 1953

Originaali tiitel:

В. А. Чепраков

«Неравномерность развития капиталистических стран и обострение противоречий между ними»

Изд. «Знание», Москва 1953 г.

Tõlkinud A. Kleinot

SISUKORD

Majandusliku ja poliitilise arenemise ebaühtlus — kapitalismi absoluutne seadus	3
Ebaühtluse seaduse mõju kasv kapitalismi üldkriisi epohhil	8
Lahendamatud majanduslikud vastuolud imperialismi leeris	22
Poliitiliste vastuolude suurenemise paratamatus imperialismi leeris	45
Lõppsõna	50

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

MAJANDUSLIKU JA POLIITILISE ARENEMISE EBAÜHTLUS — KAPITALISMI ABSOLUUTNE SEADUS

Oma klassikalises teoses «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus» rikastas J. V. Stalin marksistlik-leninlikku teadust uurimusega kaasaegse kapitalismi kohta ja tõstis uuele kõrgusele leninliku õpetuse imperialismist. Rakendades Marxi poolt avastatud lisaväärtuse seadust monopolistliku kapitalismi tingimustele ja vastavalt konkretiseerides seda seadust, formuleeris J. V. Stalin kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse. J. V. Stalin märkis, et monopolistlik kapitalism nõuab mitte igasugust kasumit, vaid just maksimaalset kasumit, mille kindlustamine on monopolistliku kapitalismi arenemistingimuseks. J. V. Stalin näitas, et kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse peamisteks joonteks ja nõueteks on «...maksimaalse kapitalistliku kasumi kindlustamine antud maa rahvastiku enamuse ekspluateerimise, laostamise ja pauperiseerimise teel, teiste maade, eriti mahajäänud maade rahvaste orjastamise ja süstemaatilise paljaksriisumise teel, lõpuks, sõdade ja rahvamajanduse militariseerimise teel, mida kasutatakse kõige kõrgemate kasumite kindlustamiseks».¹

See seadus võimaldab mõista ja seletada kapitalismi lahendamatuid vastuolusid ja imperialistlike riikide agressiivse röövpoliitika põhjusi ning juuri. «Just vajadus saada maksimaalseid kasumeid tõukab monopolistlikku kapitalismi niisugustele riskantsetele sammudele nagu asumaade ja teiste mahajäänud maade orjastamine ja süstemaatiline riisumine, rea sõltumatute maade muutmine sõltuvateks maadeks, uute sõdade organiseerimine, millised on kaasaegse kapitalismi tuusadele parimaks «bisnessiks» maksi-

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, Tallinn, 1953, lk. 82—83.

maalseste kasumite saamisel, lõpuks, katsed saavutada majanduslikku ülevõimu kogu maailmas.»¹

Kapitalismi põhiline majandusseadus, ütleb J. V. Stalin, on niisugune seadus, mis määrab kapitalistliku tootmisviisi arenemise kõik peamised küljed ja kõik peamised protsessid, järelikult määrab kapitalistliku tootmise tuuma, tema olemuse. See seadus on võtmeks kõigi kapitalistliku korra seaduspärasuste, sealhulgas imperialismiaegse kapitalismi majandusliku ja poliitilise arenemise ebaühtluse seaduse, mõistmisele ja seletamisele.

Imperialismiaegse kapitalismi ebaühtlase majandusliku ja poliitilise arenemise seaduse avastas ja põhjendas V. I. Lenin. J. V. Stalini teosed valgustavad sügavalt ja igakülgelt imperialismiaegse kapitalismi ebaühtlase arenemise seaduse sisu ja otsustavat tähtsust ning näitavad, et see seadus mõjub võimsa tegurina kapitalismi lagunemise protsessis.

Marksism-leninism õpetab, et kapitalismi arenemine toimub mitmesugustes maades ülimal määral ebaühtlaselt, et eraomandil ja konkurentsil põhinevas ühiskonnas ei saa üksikud kapitalistlikud ettevõtted ja majandusharud ega ka terved riigid areneda ühtlaselt. Vihane konkurentsivõitlus põhjustab ühtede ettevõtete hukkumist, teiste tõusu. Marx kirjutas, et kapitalistlik tootmine poleks üldse võimalik, kui ta peaks arenema kõigis sfäärides üheaegselt ja ühtlaselt. Kapitalistlike maade arenemise ebaühtlus on proletariaadi ja kõigi töötajate viletsa elutaseme kõrval kapitalistliku tootmisviisi põhiliseks tingimuseks ning eelduseks. «Ebatasasus ja hüppelisus eri ettevõtete, eri tööstusharude ja eri maade arenemises on kapitalismi juures paratamatu,»² ütleb V. I. Lenin. Artiklis «Euroopa Ühendriikide loosungist» viitas V. I. Lenin ka sellele, et «kapitalismi ajal on võimatu üksikute majapidamiste ja üksikute riikide majandusliku arenemise ühtlane kasv. Et rikutud tasakaal aeg-ajalt jalule seada, selleks ei ole kapitalismi ajal muud võimalust kui kriisid tööstuses ja sõjad poliitikas».³ Niisiis, kapitalismi loomusest enesest tulenev arenemise ebaühtlus on kapitalismile omane kõigil ta ajaloolisel teekonna etappidel.

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk. 83—84.

² V. I. Lenin, Valitud teosed, Tallinn, 1945, I kd., lk. 652.

³ Sealsamas, lk. 607.

Kuid ometi, nagu õpetab J. V. Stalin, on ebaühtluse seaduse mõju monopolistliku kapitalismi perioodil erinev tema mõjust monopolismieelsel perioodil. J. V. Stalin märkis, et «... **kapitalismi** arenemise seadused, erinevalt sotsioloogia seadustest, mis käivad ühiskonna arenemise **kõigi** faaside kohta, võivad ja peavad muutuma. Ebaühtluse seadusel imperialismieelse kapitalismi ajal oli teatud kuju ja tal olid vastavad tagajärjed, imperialistliku kapitalismi ajal aga võtab see seadus teise kuju ja tema tagajärjed muutuvad seetõttu teissugusteks. Sellepärast võib ja tulebki rääkida kapitalistlike maade arenemise ebaühtlusest imperialismi ajal, erinevalt ebaühtlusest vana kapitalismi ajal».¹

J. V. Stalin näitas, et vana, monopolismieelse kapitalismi ajal, kui kapitalism arenes enam-vähem sujuvalt tõusujoones, levides uutele, tema poolt alles vallutamata territooriumidele, jõudsid ühed maad teistest ette pika aja jooksul, ilma hüpeteta ja ilma ülemaailmse ulatusega paratamatute sõjaliste kokkupõrgeteta. Siis ei saanud arenemise ebaühtluse seadus veel täie jõuga mõjule pääseda. Kui aga monopolismieelne kapitalism kujunes ümber monopolistlikuks kapitalismiks, kui tõusev kapitalism muutus surevaks kapitalismiks, siis muutus majandusliku ja poliitilise arenemise ebaühtlus otsustavaks jõuks.

Imperialismi perioodil tähendab seadus arenemise ebaühtlusest «... ühtede maade hüppelist arenemist teiste suhtes, ühtede maade kiiret väljatõrjumist maailmaturult teiste poolt, **juba jaotatud maailma** perioodilist ümberjaotamist sõjalistes kokkupõrgetes ja sõjalistes katastroofides, imperialismi leeris esinevate konfliktide süvenemist ja teravnemist, ülemaailmse kapitalismi rinde nõrgenemist, selle rinde läbimurdmise võimalikkust üksikute maade proletariaadi poolt, sotsialismi võidu võimalikkust üksikuis maades».²

Imperialismi tingimustes toimub kapitalistlike maade arenemistasemes teatud nivelleerumine, s. o. tasandumine. Ja see «nivelleerumine», ütleb J. V. Stalin, «on see taust ja baas, mille alusel ongi võimalik arenemise ebaühtluse mõju tugevnemine imperialismi ajal... Just sellepärast, et mahajäänud maad kiirendavad oma arenemist ja nivellee-

¹ J. V. Stalin, Teosed, IX kd., Tallinn, 1949, lk. 160.

² Sealsamas, lk. 104.

ruvad eesrindlike maadega, — just sellepärast teravnebki võitlus ühtede maade teistest ettejõudmise pärast, just sellepärast **tekibki** ühtedel maadel **võimalus** teistest maadest ette jõuda ja neid turgudelt välja tõrjuda, luues sellega eeltingimused sõjalisteks kokkupõrgeteks, kapitalismi ülemaailmse rinde nõrgendamiseks, selle rinde läbimurdmiseks mitmesuguste kapitalistlike maade proletaarlaste poolt».¹

Kaitstes leninlikku ebaühtluse teooriat leninismi vaenlaste vastu, määratles J. V. Stalin imperialismiaegse arenemise ebaühtluse seaduse põhielemendid. J. V. Stalini määratluse järgi seisavad imperialismiaegse arenemise ebaühtluse seaduse põhielemendid esiteks tõsiasjas, et maailm on imperialistlike gruppide vahel juba jaotatud; pole enam «vabu», vallutamata territooriume, ja selleks, et vallutada uusi turgusid ja toorainete allikaid, selleks, et laieneda, tuleb see territoorium võtta teistelt jõuga. Teiseks selles, et tehnika ennenägematu arenemine ja kapitalistlike maade arenemistaseme suurenev nivelleerumine on loonud võimaluse ja on kergendanud ühtede maade hüppelist ettejõudmist teistest, tugevamate maade väljatõrjumist vähem tugevate, kuid kiiresti arenevate maade poolt. Kolmandaks selles, et vana mõjusfääride jagunemine üksikute imperialistlike gruppide vahel põrkab iga kord kokku uute jõuvahekordadega maailmaturul, et «tasakaalu» loomiseks vana mõjusfääride jaotuse ja uute jõuvahekordade vahel on paratamatud maailma perioodilised ümberjaotamised imperialistlike sõdade abil.

«Sellest tekib arenemise ebaühtluse suurenemine ja teravnemine imperialismi ajajärgul.

Sellest tuleneb, et imperialismi leeris tekkivaid konflikte on võimatu lahendada rahulikul teel.

Sellest tuleneb, et kautskistlik ultraimperialismi teooria, mis jutlustab nende konfliktide rahuliku lahendamise võimalust, on alusetu.»²

Nagu näitas V. I. Lenin, ei vähenda finantskapitali võim ebaühtlust ja vastuolusid maailma kapitalistlikus süsteemis, vaid vastupidi suurendab neid.

Moskva linna Stalini valimisringkonna valijate valimisel koosolekul 9. veebruaril 1946. aastal peetud kõnes

¹ J. V. Stalin, Teosed, IX kd., lk. 103.

² Sealsamas, lk. 105.

andis J. V. Stalin geniaalse analüüsi kahe maailmasõja tekkispõhjustest ja tõestas sõdade paratamatust imperiaalsi tingimustes arenemise ebaühtluse seaduse mõju tõttu. «Asi seisab selles,» ütles J. V. Stalin, «et kapitalistlike maade arenemise ebaühtlus viib tavaliselt aja jooksul tasakaalu terava rikkumiseni kapitalismi maailmasüsteemis; kusjuures see kapitalistlike maade rühm, kes peab ennast vähem kindlustatuks toorainetega ja turgudega, teeb tavaliselt katseid relvastatud jõudude kasutamise abil olukorda muuta ja «mõjusfääre» enda kasuks ümber jaotada. Selle tagajärjel tekib kapitalistliku maailma lõhenemine kahte vaenulikku leeri ja sõda nende vahel.»¹

Kapitalistlike maade imperialismiaegse arenemise ebaühtluse seadus oli lähtepunktiks leninlikule sotsialistliku revolutsiooni teooriale. Kapitali rõhumine kasvab kapitalistlikes maades imperialismi perioodil tohutult; kasvab proletariaadi viha kodanluse võimu vastu. Asumaades ja sõltuvates riikides teravneb revolutsiooniline kriis, kasvavad ja tugevnevad ülestõusu elemendid ja rahvuslikud vabadussõjad imperialismi vastu.

Vastuolude kasv imperialismi leeris viib imperialistide vastastikusele nõrgendamisele. Maailma imperialismi rinde vastupanuvõime proletarse revolutsiooni löökidele väheneb. Neis tingimustes, nagu kirjutas V. I. Lenin, võimaldavad kapitalismi arenemise ebaühtluse tagajärjel tekkinud imperialistlikud sõjad imperialismi rinde läbimurdmist seal, kus see rinne osutub kõige nõrgemaks ja kus kujunevad kõige soodsamad tingimused proletariaadi võiduks.

Ebaühtluse seadusest lähtudes tuli Lenin järeldusele, et uutes arenemistingimustes võib sotsialistlik revolutsioon võidule tulla isegi ühel maal eraldi, et sotsialistliku revolutsiooni üheaegne võit kõigis maades või enamikus tsiviliseeritud maades on võimatu revolutsiooni ebaühtlase kasvu tõttu neis maades. See uus, täiuslik sotsialistliku revolutsiooni teooria rikastas marksismi ja viis ta edasi.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit ja sotsialismi ülesehitamine meie maal tõestasid sotsialistliku revolutsiooni leninlik-stalinliku teooria elulisust ja õigsust. Sotsialistliku revolutsiooni leninlik-stalinliku teooria eluli-

¹ J. V. Stalin, Moskva linna Stalini valimisringkonna valijate valimiselsetel koosolekul peetud kõned. Tallinn, 1950, lk. 10.

suse ja õigsuse uueks kinnituseks on rahvademokraatliku korra kehtestamine reas Euroopa ja Aasia maades.

Kapitalistliku maailma sõjajärgse arenemise kogu edasine käik kinnitas, et leninlik-stalinlik õpetus imperialismiaegse kapitalismi arenemise ebaühtluse seadusest on õige.

Ebaühtluse seaduse mõju kasv kapitalismi üldkriisi epohhil

Imperialismiaegse kapitalismi majandusliku ja poliitilise arenemise ebaühtluse seaduse mõju kasvas maailma kapitalistliku süsteemi üldkriisi epohhil.

J. V. Stalini teos «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus» annab sügava analüüsi neist põhjustest, mis kutsuvad esile kapitalismi üldkriisi edasist süvenemist.

J. V. Stalin tegi kindlaks, et maailma kapitalistliku süsteemi üldkriis algas esimese maailmasõja perioodil, eriti selle tagajärjel, et kapitalistlikust süsteemist langes välja Nõukogude Liit. See oli üldkriisi esimene etapp. Teise maailmasõja perioodil arenes üldkriisi teine etapp, eriti pärast seda, kui kapitalistlikust süsteemist langesid välja Euroopa ja Aasia rahvademokraatia maad. Esimene kriis esimese maailmasõja perioodil ja teine kriis teise maailmasõja perioodil on maailma kapitalistliku süsteemi üldkriisi arenemise etappideks.

J. V. Stalin õpetas, et üldkriis on maailma kapitalistliku süsteemi igakülgne kriis, mis hõlmab nii majandust kui ka poliitikat. Kapitalismi üldkriisi aluseks on «... ühelt poolt kapitalismi maailmamajanduse süsteemi üha tugevnev lagunemine ja teiselt poolt kapitalismist väljalangenud maade — NSV Liidu, Hiina ja teiste rahvademokraatiamaade kasvav majanduslik võimsus».¹

Kapitalismi üldkriis hõlmab tervet ajaloo ajajärku, mille jooksul kapitalistlikes maades toimivate sotsialistlike revolutsioonide ja asumaades ning poolasumaades toimivate antifeodaalsete ja antiimperialistlike revolutsioonide tagajärjel toimub ikka uute ja uute maade väljalangemine maailma kapitalistlikust süsteemist.

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk. 122.

Üldkriis on kapitalismi hävimise ajajärk, sõdade ja proletaarsete revolutsioonide epohh, imperialismi progresseeruva lagunemise ja sotsialismi juurdumise epohh, võitluse epohh kasvava sotsialismi ja sureva kapitalismi vahel, sotsialismi võidu epohh. «Lenin ütles,» kirjutas J. V. Stalin, «et pärast proletariaadi võitu meie maal algas uus ajastu, maailmarevolutsiooni ajastu, ajastu, mis on täis konflikte ja sõdu, pealetunge ja taganemisi, võite ja kaotusi, ajastu, mis viib proletariaadi võidule tähtsamates kapitalismimaades.»¹

Kapitalismi üldkriisi põhiliseks iseloomustavaks jooneks on maailma lõhenemine kaheks süsteemiks: sotsialistlikuks ja kapitalistlikuks. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidu tagajärjel lakkas kapitalism olemast ainus ja kõikehaarav maailmamajanduse süsteem; kapitalistliku süsteemi kõrvale tekkis uus, sotsialistlik majandussüsteem.

Teine maailmasõda, mis ise tekkis maailma kapitalistliku süsteemi üldkriisist, muutis veelgi teravamaks kapitalismi majanduslikke ja poliitilisi vastuolusid, õhnestas kapitalistlike maade majandust ja süvendas maailma kapitalistliku süsteemi üldkriisi. Teine maailmasõda ei õigustanud imperialistliku kodanluse lootusi. Kumbki kahest kapitalistlikust koalitsioonist, kes sõja ajal teineteisel harja hakkasid, lootis vastast purustada ja saada maailma valitsejaks. Need lootused ei läinud täide. Sõja tagajärjel ei saanud kumbki kapitalistlik koalitsioon maailma valitsejaks, ja pealegi anti kogu maailma kapitalistlikule süsteemile raske hoop. Nõukogude Liit tuli sõjast välja veelgi võimsamana, tema rahvusvaheline autoriteet kasvas. Kapitalismist langes välja rida Kesk-Euroopa ja Kagu-Euroopa maid. Toimus asumaade ja sõltuvate riikide rahvaste rahvusliku vabadusvõitluse uus võimas tõus; ajaloolise võidu saavutas suur hiina rahvas.

J. V. Stalin nägi geniaalselt ette uute maade imperialismist väljalangemise edasist protsessi. «On kõige tõenäolisem,» kirjutas J. V. Stalin 1924. aastal, «et maailmarevolutsiooni arenemise käigus imperialismi kollete kõrval üksikutes kapitalistlikes maades ja nende maade süsteemi kõrval kogu maailmas tekivad sotsialismi kolded üksikutes nõukogudemaades ja nende kollete süsteem kogu maailmas...»²

¹ J. V. Stalin, Teosed, VII kd., Tallinn, 1949, lk. 87.

² J. V. Stalin, Teosed, VI kd., Tallinn, 1948, lk. 393.

Sotsialismi kollete süsteem kogu maailmas, mille tekkimise võimalusest J. V. Stalin kirjutab, tekkis pärast teist maailmasõda, seoses rea Euroopa ja Aasia maade väljalangemisega kapitalismist, ja rahvademokraatliku režiimi võiduga neis maades. Kapitalistlikust süsteemist väljalangenud Hiina ja Euroopa rahvademokraatia maad moodustasid koos Nõukogude Liiduga ühtse, võimsa sotsialistliku leeri, mis seisab kapitalismi leeri vastas. Nõukogude Liit, kes ehitas üles sotsialismi ja edukalt teostab järkjärgulist üleminekut kommunismile, Euroopa rahvademokraatia maad, kes astusid sotsialismi ülesehitamise teele, Hiina Rahvavabariik, kes on lõpule viimas agraarset, antifeodaalset, antiimperialistlikku revolutsiooni ja loomas eeltingimusi sotsialistliku revolutsiooni ülesannete eelseisvaks lahendamiseks, Korea Rahvademokraatlik Vabariik, Mongoolia Rahvavabariik ja Vietnami Demokraatlik Vabariik, — kõik need maad arendavad edukalt oma majandust ühiskonna materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalse rahuldamise kindlustamise huvides. Revolutsiooni võidu tagajärjel kuulub riigivõim neis maades töötajale, riigi juhtivaks jõuks aga on töölisklass kommunistlike parteide ja töölisparteidega eesotsas.

Maailma sotsialismi leer hõlmab üht kolmandikku kogu maailma elanikkonnast ja üht neljandikku ta territooriumist. Tõsiasi, et on olemas sotsialismi ja demokraatia leer, mille majanduslik võimsus pidevalt kasvab, demonstreerib iseenesestki juba kapitalismi roiskumist.

Kahe vastandliku leeri olemasolu majanduslikuks tulemuseks oli, nagu J. V. Stalin kindlaks tegi, ühtse kõikehaarava maailmaturu lagunemine, mille tagajärjel nüüd on olemas kaks paralleelset maailmaturgu, mis seisavad samuti teineteise vastas: rahuarmastava, demokraatliku leeri maade turg ja agressiivse, imperialistliku leeri maade turg. Demokraatliku leeri maad — NSV Liit, Hiina ja Euroopa rahvademokraatia maad — liitusid majanduslikult ühte ja korraldasid majandusliku koostöö ning vastastikuse abistamise, mille aluseks on siiras soov üksteist aidata ja saavutada ühine tõus. Uus, demokraatlik maailmaturg ei tunne müügiraskusi, sest kriisideta tootmise pidev kasv kõigis demokraatia leeri maades laiendab aastast aastasse demokraatliku turu mahtu. Sotsialistlikku tüüpi uue majandusliku koostöö tulemuseks on tööstuse kiire arenemistempo sotsialistliku leeri maades.

J. V. Stalin märkis, et ühtse kõikehaarava maailmaturu lagunemise ja ühtse võimsa sotsialismi leeri maade tööstuse kiire arenemistempo tulemuseks on, et «sfäär, kus peamised kapitalistlikud riigid (Ameerika Ühendriigid, Inglismaa, Prantsusmaa) saavad rakendada oma jõude maailma ressurssidele, ei laiene, vaid kahaneb, et maailma müügituru tingimused nende maade jaoks halvenevad ja et nende maade ettevõtete alakoormatus suureneb. Selles õieti seisabki maailma kapitalistliku süsteemi üldkriisi süvenemine seoses maailmaturu lagunemisega».¹

Rea uute maade väljalangemine kapitalistlikust süsteemist tähendab kapitalistliku ekspluateerimise ja imperialistliku rõhumise sfääri edasist kitsenemist. Kapitalism on ilma jäänud laialdastest tooraineturgudest, kaupade müügiturgudest ja odava tööjõu allikatest. Peale selle on Ameerika Ühendriikide agressiivse välispoliitika ja agressiivse Põhja-Atlandi bloki maade rahu ja sotsialismi leeri maade vastu peetava majandussõja tagajärjel tekkinud olukord, kus, nagu märgib seltsimees Malenkov oma aruandekõnes ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XIX kongressile, «majanduslikke raskusi, mille pihtide vahele kapitalistlikud maad pärast sõda sattusid, on süvendanud see, et imperialistid ise sulgesid endale pääsu demokraatlikule maailmaturule. Ameerika Ühendriigid on viinud peaaegu nullini kaubanduse Nõukogude Liiduga, Euroopa rahvademokraatia maadega, lõpetanud kaubavahetuse Hiinaga. Nad keelasid tegelikult mitte ainult võidetud maadel (Jaapanil, Lääne-Saksamaal, Itaaliale), vaid ka Inglismaal, Prantsusmaal, Hollandil, Taanil, Norral, Belgial ja teistel kapitalistlikel riikidel müüa ja osta kaupu demokraatliku leeri maade turul».² Ameerika Ühendriikide kaubavahetus maadega, kes nüüd kuuluvad demokraatlikku leeri, vähenes 1951. aastal 1937. aastaga võrreldes 10 korda; Inglismaa kaubavahetus nende maadega vähenes 6 korda ja Prantsusmaa kaubavahetus — rohkem kui 4 korda. «Seega andsid imperialistid tõsise löögi omaenda ekspordile ning suurendasid veelgi vastuolu oma tööstuse tootmisvõimaluste ja tema toodangu turustamisvõimaluste vahel.»³

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk. 67.

² G. Malenkov, Aruandekõne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XIX kongressile. Tallinn, 1953, lk. 12—13.

³ Sealsamas, lk. 13.

Niisiis areneb tootmine neis maades edaspidi kitsenenud baasil, sest seal väheneb tootmise maht ja suureneb ettevõtete alakoormatus. See peab viima kapitalistlike maade arenemise ebaühtluse tugevnemisele, kapitalismi üldkriisi teravnemisele.

Kapitalistlik kord on küpseks ja üliküpseks saanud. Kuid kapitalistliku ühiskonna väljasurevad jõud avaldavad kõige tugevamat vastupanu möödapäasmatule ajaloolisele protsessile — kapitalistliku korra hävimisele ja tema asendamisele sotsialistliku korraga.

Ühiskondlikuks jõuks, mis suudab väljasurevate klasside vastupanu murda, on kapitalistlike maade proletariaat ja tema poolt juhitud talurahvas. Praegustes kapitalismi üldkriisi tingimustes kiireneb revolutsiooniliste jõudude küpsemise protsess. Need jõud on kutsutud olema kapitalismi hauakaevajaks. Kapitalistlikes maades teravnevad antagonistlikud klassivastuolud ja klassivõitlus.

Riiklik-monopolistliku kapitalismi võim, mis tähendab riigiaparaadi allutamist monopolidele, teravdab äärmuseni vastuolusid töö ja kapitali vahel. Riiklik-monopolistlik kapitalism tähendab töölisklassi majandusliku ja poliitilise ikestamise tõhutut süvenemist. Maksimaalse kasumi jahil monopolistlik kapital, kasutades ära riigiaparaati, pigistab töölisklassist välja kõik mahlad ja teostab palkade külmutamise poliitikat. Peale selle on kõrged monopolihinnad, mida monopolid määravad ja säilitavad riikliku hindade kontrolli abil, samuti üks töölisklassi tugevneva ekspluateerimise ja otsese paljaksriisumise vahendeid.

Töölisklassi paljaksriisumine monopolistide kasuks toimub ka riigieelarve kaudu. Töötajailt võetavad määratu suured maksud (otseesed ja kaudsed) lähevad hiljem monopolistide tasku, sest monopolistidele antakse sõjalised telimused, mis neelavad suure osa riigieelarvest. Lõpuks omastavad monopolid tööliste töö tulemused ka inflatsiooni teel, mis viib raha ostuvõime langemisele. Inflatsiooni puhul tõusevad hinnad, nominaalpalk aga jääb endiseks; seda soodustab riiklik palkade külmutamise ja kontrollimise poliitika. Niiviisi langeb reaalpalk järsult. Näljale ja viletsusele määratud hiiglasuure alatise töötute armee olemasolu mõjutab tootlikul tööol olevate tööliste materiaalsel olukorda ja alandab töölisklassi üldist elatus-

taset. Monopolistliku kapitali metsik surve ja proletariaadi absoluutse ning relatiivse vaesumise kasv kütab viimse võimaluseni kuumaks kõige laiemate töölisklasside klassiviha orjastajate-kapitalistide vastu. Uue maailmasõja ettevalmistamine imperialistide poolt, militarism ja sellega seotud määratu relvastumise võidujooks on samuti töö ja kapitali vaheliste vastuolude suurenemise allikaks.

Ameerika imperialismi poolt ikestatud Lääne-Euroopa maades, kes on kaotanud oma rahvusliku sõltumatuse ja tegevusvabaduse välis-, majandus- ja sõjapoliitika alal, kasvab rahvahulkade rahulolematuse valitseva kapitalistide klassi rahvavaenuliku, antinatsionaalse poliitikaga.

Oma ajaloolises kõnes partei XIX kongressil ütles J. V. Stalin, et kodanlus ise — vabadusliikumise peavaenlane — on saanud teiseks, on tõsiselt muutunud, on saanud reaktsioonilisemaks. «Varem lubas kodanlus endale liberaalitseda, kaitses kodanlik-demokraatlike vabadusi ja lõi sellega endale populaarsust rahva hulgas. Nüüd ei ole liberalismist jäänud jälgegi. Ei ole enam niinimetatud «isikuvabadust», — nüüd tunnustatakse ainult nende isikugi, kellel on kapitali, kõiki teisi kodanikke peetakse aga inimtoormaterjaliks, mis kõlbab ainult ekspluateerimiseks. Jalge alla on tallatud inimeste ja rahvuste võrdõiguslikkuse printsiip, see on asendatud ekspluataatorliku vähemuse täieõiguslikkuse ja kodanike ekspluateeritava enamuse õigusetuse printsiibiga. Kodanlik-demokraatlike vabaduste lipp on heidetud üle parda».¹ J. V. Stalin viitas ka sellele, et «varem peeti kodanlust rahvuse peaks, ta kaitses rahvuse õigusi ja sõltumatust, seades need «üle kõige». Nüüd ei ole jäänud jälgegi «rahvuslikust printsiibist». Nüüd müüb kodanlus rahvuse õigusi ja sõltumatust dollarite eest. Rahvusliku sõltumatuse ja rahvusliku suveräänsuse lipp on heidetud üle parda».²

Lääne-Euroopa maade kõige laiemad rahvahulgad tunnevad äärmist pahameelt selle tooruse ja hoolimatuse üle, millega ameerika imperialistid tallavad jalge alla rahvaste rahvuslike tundeid, tunnevad äärmist pahameelt selle üle, et ameerika imperialistid arvavad neile omase piiratudusega, et dollarite eest võib küüniliselt süljata rahvusliku au tundele ja inimeste väarikusele.

¹ J. V. Stalin, Partei XIX kongressil peetud kõne, Tallinn, 1952, lk. 10.

² Sealsamas, lk. 11

Monopolistlik kapital kasutab temale alluvat riigivõimu töölisklassi mahasurumiseks, reaktsioonilise ja fašistliku režiimi kehtestamiseks. Ta tallab armutult jalgade alla rahva poolt kättevõidetud demokraatlikke õigusi, piirab ametiühingute õigusi, kiusab raevukalt taga kommunistlikke parteisid — töölisklassi huvide ustavaid kaitsjaid, rahva rõhuva enamuse tõeliste huvide kaitsjaid. See kõik põhjustab paratamatult proletariaadi klassiteadvuse kasvu, töölisliikumise kasvu Lääne-Euroopas ja Ameerika Ühendriikides.

Oma võitluses leiab töölisklass liitlasi mitteproletaarsetes töörahvahulkades, esmajärjekorras ja peamiselt talurahva hulgas. Suurmõisnikud, monopolistid ja pankurid ajavad talupoegi maalt ära, kägistavad neid tööstustoodete kõrgete hindadega, ostavad põllumajandussaadusi madalate hindadega kokku, likvideerivad inflatsiooni teel talurahva säästusid, kurnavad küla üle jõu käivate riigimaksudega. Loosung «maa kuulub neile, kes seda harivad» ja võitlus monopolistliku kapitali vastu, reaktsiooni ja sõja vastu, koondavad Lääne-Euroopa talurahvast töölisklassi ja ta kommunistliku avangardi ümber.

Proletariaadi klassi-eneseteadvuse kasv, proletariaadi ja talurahva liidu tugevnemine, kommunistlike parteide autoriteedi kasv — sellised on kaasaja tähtsaimad tegurid, kapitalistliku sõdade ja ekspluateerimise korra möödapääsmatu kadumise ended.

Sotsialismi triumf ja kommunistliku ülesehitustöö edusammud NSV Liidus annavad purustava löögi sotsiaaldemokraatlikule sotsialismi võidusse mitteuskumisele, mis ikka veel pesitseb töötajate mahajäänud kihtides. Samal ajal aga õõnestab kapitalistliku korra lagunemine sedagi vähest usku selle korra stabiilsusse, mis laiemail rahvahulkadel veel püsib, kiirendab töötajate eemaldumist parempoolsetest sotsialistlikest petistest. See on hukkamisele määratud kapitalistliku korra tagala sisemise nõrkuse näitajaks: kasvamas on jõud, mis õõnestavad kapitalistliku süsteemi aluspõhja ennast.

Kapitalismi alused lõovad kõikuma ka imperialismi koloniaalsüsteemi kriisi edasise teravnemise tõttu, rahvaste rahvusliku vabadusliikumise uute edusammude ja imperialismi koloniaalsüsteemi tegeliku lagunemise tõttu.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon kõigutas impe-

rialismi alustugesid koloniaal- ja sõltuvates maades ning andis otsustava löögi tema autoriteedile nende maade rahvahulkade silmis.

Kapitalismi üldkriisi praegust etappi iseloomustab rahvaste võitluse tugevnemine imperialismi võimu vastu kõigis koloniaal- ja sõltuvates maades ning imperialismi koloniaalse tagala edasine nõrgestumine.

Hiina rahvas oma kommunistliku parteiga eesotsas saavutas võidu kuomintangi reaktsiooni ja ameerika imperialismi üle. Tekkisid sõltumatud rahvademokraatlikud riigid: Korea Rahvademokraatlik Vabariik ja Vietnami Demokraatlik Vabariik, kes avaldavad kangelaslikku vastupanu maailma imperialismi ühendatud survele. Rõhutatud rahvaste vastupanu Birmas, Malaias ja Filipiinidel arenes relvastatud väljaastumisteks, revolutsiooniliste baaside ja rahvavabadusarmeede loomiseks. Rahvusliku vabadusvõitluse tsoon on määratult laienenud, ta hõlmab nüüd peale Kagu-Aasia ka rida maid Aafrikas, Lähis- ja Kesk-Idas; ärkamas on kõige mahajäänumadki asumaade rahvad. Asumaade rahvuslik vabadusliikumine, mille hegemooniks on nüüd töölisklass, areneb võimsa antifeodaalse, antiimperialistliku liikumisenä, rahvademokraatia eest peetava võitluse lipu all; ta liitub üha tihedamini kapitalistlike maade proletariaadi klassivõitlusega ja saab moraalset tuge demokraatia ning sotsialismi leeri võitudest.

Sõjajärgsetel aastatel tugevdasid imperialistlikud riigid oma survet asumaades ja poolasumaades. Lääne-Euroopa riigid veeretavad asumaadele neid raskusi, mida neile tekitab majanduse militariseerimine ja Ameerika Ühendriikide ekspansioon. Sedamööda, kuidas kitseneb Lääne-Euroopa riikide koloniaalvõimu sfäär, suurendavad nad rahvaste ekspluateerimist, kes viibivad veel koloniaalses orjuses. Samal ajal tungivad Ameerika Ühendriikide imperialistid Lääne-Euroopa suurriikide asumaadesse, vallutavad seal positsioone, suurendavad asumaade ja sõltuvate riikide rahvaste ekspluateerimist, asutavad nende territooriumile sõjaväebaase ja valmistavad nende elanikkonda ette «kahuriliha» osaks tulevases sõjas.

Hoolimata imperialistide ja nende agentuuri terrorist, sõjalisest agressioonist ja poliitilistest manöövritest kasvab asumaades ja sõltuvates riikides rahvuslik vabadusliikumine. Imperialismi koloniaalsüsteemi kriisi teravnemine ja koloniaalrahvaste imperialismivastase võitluse edusammud

õonestavad kapitalismi aluseid ning põhjustavad maailma kapitalistliku süsteemi võimusefääri edasist kitsenemist, millest tuleneb imperialistlike suurriikide vahel müügiturgude ja tooraineallikate pärast peetava võitluse tugevumine. Ühtlasi suurendab imperialismi koloniaalsüsteemi kriis üksikute kapitalistlike maade arenemise ebaühtlust ja järelikult teeb teravamaks ka vastuolusid nende vahel.

Kapitalistlike maade kasvav arenemise ebaühtlus ja vastuolude teravnemine nende vahel sõjajärgsel perioodil on tingitud ka riiklik-monopolistliku kapitalismi kasvust, mis rakendab maksimaalsete kasumite saamiseks kogu riigiaparaadi, riigi sise- ja välispoliitika.

Riiklik-monopolistliku kapitalismi arenemine tähendab riigiaparaadi ja riiklike vahendite maksimaalset ärakasutamist võitluseks imperialistlike konkurentidega müügiturgudel ja toorainete turgudel, kapitali väljaveo sfääris ja asumaadesse tungimise eesmärgil, mille tulemusena suurenevad vastuolud imperialistlike riikide vahel.

Kaasaja tingimustes, kus kapitali rakendamise sfäär on kapitalismi üldkriisi süvenemise tagajärjel järsult kitsenenud, viib maksimaalse kasumi tagaajamine vastuolude järsule teravnemisele imperialistlike suurriikide vahel, nende arenemise ebaühtluse suurenemisele.

Maailma kapitalistliku võimusefääri järsu kitsenemise tõttu saab ühtede kapitalistlike riikide arenemine nüüd toimuda ainult teiste kapitalistlike riikide laostumise ja languse arvel.

Kapitalismi üldkriisi iseloomustab kapitalismi üha süvenev roiskumine. Juba esimene maailmasõda hoogustas seda protsessi ja kõigutas kapitalismi tasakaalu. Sõda jättis kapitalistlike maade enamikule raske pärandi ettevõtete kroonilise alakoormatuse ja miljoniliste töötute armeede näol, kes muutusid reservarmeedest alalisteks armeedeks.

Teise maailmasõja järelalusena tugevnes kapitalistliku süsteemi roiskumise protsess veelgi enam. Tootmisaparaadi tegevusetus ja ta puudulik ärakasutamine võtsid tohutu ulatuse. Töötute armeed suurenesid, tööpuudus muutus kestmamaks. Suurenes varjatud tööpuudus — nende tööliste arv, kes töötavad iga päev ainult osa töötunde või iga nädal ainult osa tööpäevi. Toimus tootlikul tööl olevate tööliste arvu edasine langus. Tohutult kasvas töö inten-

siivistamine, mis viib ühiskonna põhilise tootliku jõu — töölisklassi — enneaegsele kulumisele.

Tähtsaks teguriks, mis soodustab kapitalismi roiskumist, suurendab arenemise ebaühtlust ja teeb teravamaks vastuolusid imperialismi leeris, on ka militarismi kasv koos relvastumise võidujooksuga ja relvastatud jõudude suurendamisega. Kaasaegne militarism on kapitalistlike riikide imperialistliku arenemise paratamatu kaaslane ning selle arenemise tulemus. Militarism — see on massiliste relvastatud jõudude loomine ja suurendamine agressiooni otstarbel, rahvamajanduse üleviimine sõjaroobastele, monopolistliku kapitaliga tihedalt seotud ja temale alluva sõjaväelise kildkonna võim, kapitalistlike riikide kogu ühiskondliku ja poliitilise elu sõjaväestamine. V. I. Lenin märkis, et militarism on kapitalismi «eluavalduseks». Militarism esineb sõjalise jõuna, mida kapitalistlikud riigid kasutavad oma välistes kokkupõrgetes. V. I. Lenin ütles, et «... riigid oma imperialistliku võistluse tagajärjel tugevnenud sõjalise aparaadiga muutusid sõjalisteks kolestisteks, kes hävitavad miljoneid inimesi selleks, et otsustada tüli: kas Inglis- või Saksamaa, kas üks või teine finantskapital peab maailma valitsema».¹ Lenin ja Stalin tõestasid, et militarism on imperialismi tingimustes paratamatu. Juba esimese maailmasõja perioodil märkis Lenin, et «imperialism on suurriikide vihane võitlus maailma jaotamise ja ümberjaotamise eest, ta peab seepärast paratamatult tooma edasise militariseerumise kõigis maades...»²

Kapitalistlike maade majanduse ja ühiskondliku elu militariseerimine saab eriti suurt hoogu maailma kapitalistliku süsteemi üldkriisi tingimustes. Kogu periood esimese ja teise maailmasõja vahel möödus kapitalistlikes riikides militarismi ja relvastumise võidujooksu tähe all. Partei XVI kongressil ütles J. V. Stalin, rääkides sõjatööstuse kasvust kapitalistlikes riikides: «Kodanlikes riikides käib pöörane relvastumine ja ümberrelvastumine. Milleks? Muidugi mitte jutuajamiseks, vaid sõjaks. Sõda on aga imperialistidele tarvilik, sest see on ainus vahend maailma ümberjaotamiseks, turgude, toorainete allikate, kapitali rakendamise sfääride ümberjaotamiseks».³

¹ V. I. Lenin, Valitud teosed, II kd., Tallinn, 1946, lk. 174—175.

² V. I. Lenin, Valitud teosed, I kd., lk. 698.

³ J. V. Stalin, Teosed, XII kd., Tallinn, 1952, lk. 242.

Praegustes kapitalismi üldkriisi tingimustes, kus kapitalismil enam ei ole ega saagi olla tähtsamais kapitalistlikes riikides, asumaades ega sõltuvates riikides seda jõudu ja stabiilsust, mis tal olid varem, ja kus kodanlus pole enam suuteline valitsema vanade parlamentarismi ja kodanliku demokraatia meetodite abil, võtavad kapitalistlike riikide võimulolevad ringkonnad üha suuremal määral tarvitusele militariseerimise poliitikat.

Militarism on monopolistlikule kapitalile määratu suurte kasumite allikaks. Sõda täidab kapitalistide taskud. J. V. Stalin märkis, et «sõda on imperialistidele kõige suuremaks tuluartikliks». Militariseerimisest ja XX sajandi sõdadest oli eriti palju kasu Ameerika monopolidele. Juba esimene maailmasõda tõi Ameerika Ühendriikide imperialistlikele ninameestele tohutu suuri tulusid. Teine maailmasõda rikastas ameerika kapitaliste veelgi enam. Teise maailmasõja lõppemine fašistliku Saksamaa ja imperialistliku Jaapani purustamise tagajärjel Nõukogude Liidu armee poolt ähvardas vähendada ameerika kahurikuningate kolossaalseid sissetulekuid relvastuse ja sõjamaterjalide müügist. Kuid ameerika monopolistid võtsid tarvitusele kõik abinõud selleks, et säilitada ja ületada sõjaperioodi tulude tase. Nad astusid uue relvastumise võidujooksu teele, militariseerimise teele. Sõjajärgsel perioodil Ameerika Ühendriikide monopolide kasumid mitte ainult ei vähenenud, vaid on isegi kasvamas.

Valitsevate klasside käes on militarism relvaks iga-suguste proletariaadi majanduslike ja poliitiliste liikumiste mahasurumiseks. «Kodanluse relvastumine proletariaadi vastu on kaasaegse kapitalistliku ühiskonna kõige suuremaid, põhilisemaid, tähtsamaid fakte», kirjutab V. I. Lenin 1916. aastal artiklis ««Desarmeerimise» loosungist». Militarism on kodanluse klassivõimu teostamise ja proletariaadi ning teiste töötajate poliitilise allutamise ja mahasurumise peamisi vahendeid.

Imperialistid kasutavad militarismi asumaade ja sõltuvate riikide rahvaste mahasurumiseks. Käputäis kõige rikkamaid eesõigustatud rahvusi hoiab rõhutatud rahvaid alluvuses, nagu ütles Lenin «suurepärase hävitustehnikaga varustatud uusima militarismi abil». Kogu koloniaalsete röövvalutuste ajalugu on kapitalistlike riikide poolt mahajäänud rahvaste vastu peetud halastamatute sõdade ajalugu. Käesoleval ajal, kus koloniaalrahvad on ärrganud võitluseks oma

rahvuslike huvide eest, püüavad imperialistid relvade jõul maha suruda rahvuslikku vabadusliikumist.

Majanduse militariseerimises otsib monopolistlik kapital tagajärjetult väljapääsu majanduskriisidest, mis arenedes kapitalismi üldkriisi baasil, põhjustavad sügavaid majanduslikke vapustusi ja ägedaid sotsiaalseid konflikte. Imperialistid püüavad relvastumise võidujooksuga tasa teha aset leidvat turu kitsenemist. See katse on aga määratud paratamatule nurjumisele. Militariseerimine, olles ise kapitalismi parasiitlikkuse ja roiskumise produktiks, omakorda kiirendab kapitalistliku majanduse roiskumist ja lagunemist. Militariseerimine tähendab seda, et maa majandus omandab järjest ühekülgsemat iseloomu, et sõjatööstuse osatähtsus majanduses suureneb järjest ja et toorained, tootmisvõimsused ja tööjõud suunatakse tarbimisesemete tootmiselt hävitusvahendite tootmisele. Sõjalis-inflatsioonilised tegurid, kutsudes välja konjunktuuri ajutist elavnemist, viivad tsiviiltootmise järsule langusele ja loovad tingimused terava majanduskriisi tekkimiseks. «Rahvamajanduse militariseerimine,» ütles seltsimees Malenkov aruandekõnes partei XIX kongressile, «ei kõrvalda, vaid vastupidi, süvendab disproportsiooni tootmisvõimaluste ja elanikkonna väheneva ostujõulise nõudmise vahel, mille kapitalistlike maade valitsev ladvik viib äärmise miinimumini, mis põhjustab kapitalistliku turu mahu kasvava vähenemise. Seega on sõjalise tootmise suurekspaisutamise möödapääsmatuks tagajärjeks uue sügava majanduskriisi kasvamine.»¹ Nüüdki juba toimub Ameerika Ühendriikides tööstustoodangu väljalaske üldine vähenemine nende kaupade arvel, mida varem toodeti elanikkonna tarbeks. See protsess muutub paratamatult hoogsamaks.

Ameerika Ühendriikides ja teistes imperialistlikes riikides suurendatakse relvastatud jõudusid. Ühendriikide relvastatud jõudude üldarv küünib 3 miljoni 900 tuhande inimeseni, sealhulgas ligi 1 miljon 600 tuhat maajõude, üle 1,3 miljoni õhujõude ja üle 1 miljoni merejõude. Ühendriikide valitsus teatas oma kavatsusest tõsta oma relvastatud jõudude arvu 5 miljoni inimeseni. Inglismaa relvastatud jõud on ametlike andmete järgi ligi 1 miljon inimest, sealhulgas umbes 150 tuhat merejõude ja üle 270 tuhande õhujõude.

¹ G. Malenkov, Aruandekõne UK(b)P Keskkomitee tööst partei XIX kongressile, lk. 15.

Ameerika agressorid on asutanud teiste riikide territooriumile umbes 500 sõjaväebaasi maa-, mere- ja õhuvägedele; paljud neist on tuhandete kilomeetrite kaugusel Ameerika Ühendriikidest. Ühendriigid ja nende käsul teisedki kapitalistlikud maad viivad oma tööstust üha enam sõjaroobastele üle. Umbes üks kolmandik Ameerika tööstusest töötab sõja vajadusteks. Sõja ettevalmistamise kulud on kapitalistlikes maades pidevalt kasvamas. Ameerika Ühendriikides suurenesid otsesed sõjalised kulutused 1 miljardilt dollarilt 1937/38. eelarveaastal 58,2 miljardi dollarini 1952/53. aastal ja nüüd moodustavad need kulutused 74 protsenti kogu eelarvest.

Ameerika sõjaõhutamajad tõukasid relvastumise võidujooksu teele ka oma satelliidid. Käesoleval eelarveaastal moodustavad Inglismaa kulud sõja ettevalmistamiseks määratu suure summa: 1 miljard 634 miljonit naelsterlingit. Relvastuskulud kasvasid viimase kahe aasta jooksul 34 protsendi kogu eelarvest.

Prantsuse valitsus omakorda kavatseb viia sõjalised kulutused lähemal ajal 2 triljoni frangini. 1952. aasta sõjaliste kulutuste lahtis on 1 triljon 400 miljardit franki. Ameerika Ühendriigid sunnivad oma liitlasi ja satelliite ostma ameerika sõjamaterjale, standardiseerima relvastust ameerika näidiste järgi; nad loovad strateegiliste toorainete tagavarasid teiste kapitalistlike riikide kahjuks. Militarism loob kõigepealt Ameerika Ühendriikide imperialistidele sõjalis-tehnilise baasi teiste riikide kõrvaletõrjumiseks, võitluseks maailma vallutamise ja ümberjaotamise pärast.

Ameerika Ühendriikide diktaadi järgi toimuv ja eeskätt ameerika monopolistidele kasulik relvastumise võidujooks halvendab veelgi enam kõigi satelliitriikide majanduslikku olukorda ja finantsolukorda, asetab neid veelgi suuremasse majanduslikku ja poliitilisse sõltuvusse Ameerika Ühendriikidest, suurendab vastuolusid nende vahel ja nende arenemise ebaühtlust, kuna süveneb erinevus Ameerika Ühendriikide ja teiste Atlandi bloki maade majandusliku olukorra vahel. Sõjatööstuse laiendamine Inglismaal, Prantsusmaal, Itaalias ja teistes maades teeb peale selle vajalikuks rea tööstusharude, mis varem tootsid ekspordkaupu, üleviimist relvastuse tootmisele. See vähendab nende maade ekspordivõimalusi ja ühtlasi teeb vajalikuks mõnede tooraineliikide impordi. See kõik nõrgendab nende maade finantside stabiilsust, suurendab nende sõltuvust Ameerika Ühendriikide

monopolistlikust kapitalist ja järelikut viib vastuolude teravnemisele nende vahel.

Seega, kapitalismi üldise degradatsiooni tingimustes, kus kapitalismi arenemine toimub langevas joones, tugevneb arenemise ebaühtluse seaduse mõju.

Kapitalismil pole enam üldise tõusu perspektiive: tugevamad kapitalistlikud suurriigid korraldavad oma asju nii või teisiti teiste kapitalistlike ja sõltuvate maade ohjeldamatu riisumise ja kurnamise kulul, eelkõige aga nende maade töötajate kõige julmema ekspluateerimise teel.

Ameerika Ühendriikide finantskapital püüab endale allutada ja allutabki teisi kapitalistlikke riike, püüab annekteerida mitte ainult agraarmaid, vaid ka tööstuslikult arenenud maid, et desindustrialiseerida ja muuta nad oma asumaadeks. Muidugi mõista ei või Ameerika Ühendriikide poolt kahjustatud riigid leppida säärase olukorraga.

Imperialismi leeri sisemine võitlus teravneb väga suurel määral ühenduses maailmavalitsemist taotlevate Ameerika Ühendriikide kiskjaliku ekspansiooniga. Aga «maailmavalitsemine», õpetab V. I. Lenin, «on lühidalt öeldes selle imperialistliku poliitika sisu, mille jätkamiseks on imperialistlik sõda».¹

Ameerika monopolistliku kapitali agressiivne poliitika teeb paratamatult teravamaks kapitalistliku maailma sisemisi vastuolusid, põhjustab seal konflikte ja vapustusi, mis on maailma imperialismi lagunemise tähtsaks teguriks ja tema sisemise nõrkuse üheks eeltingimuseks.

Imperialistliku leeri sisemised vastuolud kasvavad ja teravnevad. See tuleneb paratamatult kapitalismi sisemiste majanduslike jõudude mõjust ja kapitalismi üldisest degradatsioonist. Nagu märkis J. V. Stalin, ei tohi üle hinnata imperialistide rahvusvahelist ühendust ega silmapaari vahele jätta neid sisemisi vastuolusid imperialistlike rühmade ja riikide vahel, mis eksisteerivad ja tekitavad sõdasid; ei tohi üle hinnata imperialistlike ladvakihtide ühinemise momenti ja alahinnata nende vahel olemasolevaid vastuolusid.

V. I. Lenin märkis, et liidud imperialistlike riikide vahel ei kõrvalda hõõrumisi, konflikte ja võitlust igasugustes ja kõikvõimalikes vormides. «Sest kapitalismi ajal ei ole mõeldav muu alus mõjusfääride, huvide, asumaade jm.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 23. kd., lk. 24 (v. k.).

jaotamiseks kui jaotamisest osavõtjate jõud, üldmajanduslik, finants-, sõjaline jne. jõud. Aga nende jaotusest osavõtjate jõuvahekorrad muutuvad ebaühtlaselt, sest üksikute ettevõtete, trustide, tööstusharude, maade ühtlast arenemist kapitalismi ajal olla ei saa.»¹ V. I. Lenin näitas, et «interimperialistlikud» ehk «ultraimperialistlikud» liidud, sõlmitagu neid mistahes vormis, «kas ühe imperialistliku koalitsiooni vormis teise imperialistliku koalitsiooni vastu, või kõigi imperialistlike riikide üldise liidu vormis, — on paratamatult ainult «hingetagasiõtmed» sõdade vaheajal. Rahulikud liidud valmistavad ette sõdasid ja omakorda tekivad sõdadest, tingides teineteist, sünnitades rahuliku ja mitterahuliku võitluse vormide vahelduse ühel ja samal maailmamajanduse ja maailmapoliitika imperialistlike sidemete ja vastastikuste suhete pinnal.»²

Niisiis on kapitalistlike maade ebaühtlase arenemise seaduse mõju praegusel kapitalismi üldkriisi teravnemise perioodil järsult suurenemas, mis tähendab seda, et vastuolud ja konfliktid kapitalistlike riikide vahel teravnevad paratamatult ka edaspidi.

Lahendamatud majanduslikud vastuolud imperialismi leeris

Seadus kapitalistlike maade majandusliku ja poliitilise arenemise ebaühtlusest imperialismi tingimustes annab võimaluse mõista imperialismi leeris toimuvaid protsesse. Tootmise ja kaubanduse arenemine kapitalistlikes maades, ütleb J. V. Stalin, «ei toimu nii, et kapitalistlikud maad liiguksid edasi üksteise järel, sujuvalt ja ühtlaselt, segamata üksteist ja üksteist kõrvale tõukamata, vaid vastupidi — ühtede maade väljatõrjumise ja langusega, teiste esilekerkimise ja tõusuga, kontinentide ja riikide vahel elu ja surma peale toimuva võitlusega turul esikoha omamise pärast».³

Imperialismi leeri lõhestavad lahendamatud vastuolud, vahetpidamatud tülid. Ameerika Ühendriikide monopolid tõrjuvad oma imperialistlikke konkurente maailmaturgudelt välja, forsseerivad oma eksporti kõige häbituma dumpingu

¹ V. I. Lenin, Valitud teosed, I kd., lk. 687.

² V. I. Lenin, Valitud teosed, I kd., lk. 688.

³ J. V. Stalin, Teosed, X kd., Tallinn, 1950, lk. 266.

abil, samal ajal aga kaitstes oma siseturgu välismaa kaupade sisseveo eest, haaravad enda kätte toorainete allikaid, mässivad teisi kapitalistlikke riike orjastavatesse laenu-desse, õõnestavad nende valuutat, tungivad nende asumaa-desse, allutavad endile nende tööstust ja nõrgestavad oma võistlejaid, sundides neid kandma relvastumise võidujook-suga seotud üle jõu käivaid kulutusi.

Põhiliseks vastuoluks imperialismi leeris on vastuolu ameerika ja inglise kapitalismi vahel. Selle kohta ütles J. V. Stalin juba 1928. aastal: «Võtke nafta küsimus, mil-
lel on otsustav tähtsus nii kapitalistliku majanduse ülesehi-
tamise kui ka sõja seisukohalt; võtke kaubamüügiturgude
küsimus, millel on ülemaailmse kapitalismi elus ja arene-
mises väga suur tähtsus, sest ei saa toota kaupu, kui pole
tagatud nende kaupade turustamine; võtke kapitali välja-
veo turgude küsimus, mis on imperialistliku etapi kõige
iseloomulikum joon; võtke lõpuks teede küsimus, mis vii-
vad müügi- või tooraineturgudele, — kõik need põhiküsi-
mused tõukavad ühele põhiprobleemile, Inglismaa ja Ameer-
ika vahel ülemaailmalise hegemoonia pärast toimuva võit-
luse probleemile.»¹

Kui hitlerlik Saksamaa kuulutas, et ta taotleb maailmava-
litsemist, siis said vastuolud, mis eksisteerisid ühelt poolt
Inglismaa, Ühendriikide ja Prantsusmaa, teiselt poolt aga
Saksa-Jaapani-Itaalia bloki vahel, kapitalistliku maailma
põhilisteks vastuoludeks.

Pärast teist maailmasõda said põhilisteks vastuoludeks
uuesti Inglise-Ameerika vastuolud, kusjuures nad on nüüd
teravamalt iseloomuga kui pärast esimest maailmasõda. See
on loomulik järeldus neist muutustest, mis on toimunud
kapitalistlike maade olukorras imperialismi võimufääri
üldise kitsenemise tagajärjel ja selle tõttu, et nende maade
arenemise ebaühtlus järsult süvenes.

Ameerika Ühendriikide monopolistlik kapital tungib,
nagu ütles J. V. Stalin, «Marshalli plaani» alusel «abi»
andmise suitsukatte varjul Inglismaa ja Prantsusmaa
majandusse, püüdes seda Ameerika Ühendriikide majan-
duse ripatsiks muuta, haarab tooraine ja müügiturud Ing-
lismaa ja Prantsusmaa asumaa-des ning valmistab seega
ette katastroofi inglise-prantsuse kapitalistide kõrgetele
kasumitele.

¹ J. V. Stalin, Teosed, XI kd., Tallinn, 1951, lk. 193.

Eraldi tuleb esile tõsta paratamatult kasvavaid ja teravnevaid vastuolusid ühelt poolt Saksamaa (Lääne-Saksamaa) ja Jaapani, kes mõlemad on Ameerika imperialismi okupatsiooni all, ja teiselt poolt nende orjastaja — Ameerika Ühendriikide vahel.

Olulisi vastuolusid on olemas imperialistlike Ühendriikide ja kodanlike riikide vahel, kelle rahandus on allutatud Ameerika kapitalile.

Vastuolusid on olemas imperialistlike suurriikide ja väikeste kiskjate (Kanada, Austraalia) vahel, kes, olles ise sõltuvad riigid, ometigi püüavad kiskuda endale oma osa imperialistliku saagi jagamisel. Inglismaa ja temast sõltuvate riikide vahelised vastuolud on kasvamas.

Imperialismi leeris toimuv võitlus komplitseerub ka selle tõttu, et asumaade ja sõltuvate riikide tugevnev kapitalism konkureerib vanade kapitalistlike maadega.

Üksteisega põimuvad vastuolud haaravad kõiki imperialismi leeri maid, põhinedes sealjuures imperialistliku leeri peamisele sisemisele vastuolule: vastuolule Inglismaa ja Ameerika Ühendriikide vahel.

Imperialistliku leeri sisemised vastuolud tulevad erakordselt teravalt esile imperialistlike riikide võitluses müügiturgude pärast. Võitlus müügiturgude pärast on kapitalistliku maailma sisemiste vastuolude keskseks teljeks. Kapitalismi võimufääri edasine kitsenemine komplitseeris tunduvalt välisturgude küsimust. Sotsialismi leeri maade majandusliku blokaadi poliitika, mida rakendavad Ameerika Ühendriigid, nende diktaadi all aga ka teised imperialistlikud riigid, teeb neile enestele veelgi teravamaks turgude probleemi ja tugevdab imperialistidevahelist konkurentsivõitlust kapitalistlikul maailmaturul. Ameerika Ühendriikide imperialism võtab Lääne-Euroopa maadel võimaluse hankida toidu- ja tooraineid endistelt turgudelt Ida-Euroopas ja eksportida sinna, vahetuseks toidu- ja toorainete vastu, suurel hulgal tööstuskaupu.

Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa ja teiste riikide imperialistidel, kelle kaubandus majanduslikult vähearenenud maadega põhineb kiskjalikul ekspluateerimisel, mitteekvivalentsel vahetusel, nende maade sisemistesse asjadesse vahelesegamisel ja nende rahvusliku suveräänsuse rikkumisel, on ikka raskem ja raskem kontrollimatult peremehetseda terve rea Lõuna-Aasia, Kagu-Aasia ja Lähis-

Ida maade turgudel. Need maad peavad loomulikult püüdma laiendada kaubandust demokraatia ja sotsialismi leeri maadega, kes arendavad rahvusvahelist kaubandust, lähtudes võrdõiguslikkuse, vastastikuse kasu, teiste maade sisemistesse asjadesse mittevaheselemise ja rahvuslikust suveräänsusest lugupidamise põhimõttest.

Ameerika Ühendriikide monopolistlik kapital peab palavikulist võitlust müügiturgude vallutamise pärast, desorganiseerides ülejäänud kapitalistlike riikide majandust. Ameerika Ühendriikide ekspansionistlik väliskaubandus seisab selles, et Ameerika Ühendriigid tahavad teistele maadele palju müüa ja neilt väga vähe osta. Sõjajärgsel perioodil oli Ameerika Ühendriikide keskmine aastane eksport 12,5 miljardit dollarit, import aga kõigest 7,3 miljardit dollarit; järelkult ületas Ameerika eksport Ameerika importi igal aastal rohkem kui 5 miljardi dollari võrra. Lääne-Euroopasse ekspordivad Ameerika Ühendriigid igal aastal rohkem kui 4 miljardi dollari eest, Lääne-Euroopast aga impordivad nad ainult 1 miljardi dollari eest. Niiviisi saavad majandussuhted kapitalistlike riikide vahel sügavalt häiritud, kuna nendevahelised vastuolud kasvavad.

Väliskaubanduse osa Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa majanduses pole ühesugune. Väljaveo osatähtsus Ameerika Ühendriikide toodangu kogumahas oli 1950. aastal 7%, Inglismaal aga on see ligikaudu 40—50%. Ameerika Ühendriikide kaupade väljavedu on 1,5—2 korda suurem kui sissevedu; sellest Ameerika väliskaubanduse aktiivne saldo. Seevastu Inglismaa ostab välisturgudel palju rohkem kaupu kui ta neid välja veab; sellest ta kaubanduslik defitsiit.

Pärast sõda omandas ekspordi laiendamine inglise kapitalismile eriti suurt tähtsust, iseäranis sellepärast, et tema tulud kapitalimahutustest välismaale, kaubanduslikust vahetalitusest ja finantsvahetalitusest ning laevandusest olid langenud. Inglismaa katsub praegu piiri panna oma maksebilansi kriisile ja vähendada ta kroonilist defitsiiti, forseeerides kaupade väljavedu. Kuid seda takistavad Ameerika Ühendriikide monopolid, kes sõja ajal on tunduvalt laiendanud oma tootmisaparaati. Nad püüavad haarata uusi müügiturgusid oma inglise partneri väljatõrjumise arvel.

Inglise väljaveo struktuuris eneses toimus viimastel aastatel tunduvald muudatusi. Erinevalt sõjaeelsetest aastatest, millal Inglise väljavedu koosnes peamiselt söest, teks-

tiilkaupadest ja valtsterasest, on Inglise ekspordis pärast sõda tähtis koht masinatel, seadmetel, autodel, kemikaalidel, kunstiidist toodetel. Teisiti öeldult, Inglismaa veab praegu välja niisuguseid kaupu, mis on tähtsal kohal ka Ameerika Ühendriikide ekspordis. Valmistoodete osatähtsuse suurenemine nii Ameerika Ühendriikide kui ka Inglismaa ekspordis kutsub sõjajärgsetel aastatel välja konkurentsivõitluse tugevnemist Ameerika ja Inglise monopolide vahel.

Võitluses Briti impeeriumi siseturgude pärast on briti imperialismil rida varakult kindlustatud positsioone. Üheks tema kantsiks on impeeriumi preferentside, s. o. eelistariifide süsteem Briti impeeriumi maade kaupadele, mis loodi juba 1932. aastal impeeriumi majanduskonverentsil Ottawas, just nimelt selle sihiga, et mitte lubada ameerika kaupu Briti impeeriumi siseturgudele. Briti impeeriumi kohta tuleb pisut vähem kui 50 protsenti Inglismaa sisseveost ja veidi üle 50 protsendi ta väljaveost. See impeeriumi preferentside süsteem kergendab Inglismaale kaubandust maadega, millede rahvastiku üldarv ületab 500 miljonit inimest.

Teiseks inglise imperialismi kantsiks on kolmekümnendatel aastatel tekkinud sterlingitsoon. See Inglismaa rahanduse mõjusfäär koosneb riikidest, kus kaubandus ja rahandus orienteeruvad oma arveldustes suuremal või vähemal määral Inglise naelsterlingi järgi. Sterlingitsooni olemasolu kindlustab Inglismaale eesõigustatud seisukohta ka väljaveos selle tsooni maadesse ja nende krediidi- ning valuutapoliitika kontrollimises. Inglismaal on võimalus külmutada Inglise Pangas leiduvaid teiste riikide sterlingi-aktiivaid. Pealegi võib Inglismaa kui suurim toorainete ja toiduainete importöör sõlmida kahepoolseid kokkuleppeid ja kontrakte maadega, kes vahetuseks inglise kaupade vastu veavad välja tooraineid ja toiduaineid. Kahepoolsete kokkulepete abil kindlustab ta endale kaupade turustamist neis maades, kust tuleb tema import, ja kindlustab endale müügiturud, toidu- ning toorainete allikad.

Ameerika Ühendriigid püüavad hävitada Inglise kaitsevallid: impeeriumi preferentside süsteemi ja sterlingitsooni. «Vaba mitmekülgse kaubanduse» loosungi all katsuvad Ameerika Ühendriigid saavutada seda, et inglise imperialismi orbiidis olevad maad loobuksid igasugustest impordi kitsendustest dollarivaluutaga maade suhtes; nad nõuavad, et Inglismaa likvideeriks Briti impeeriumi maades kehtivat

olukorda, kus ameerika kaubad kuuluvad kõrge tollimaksu alla, kuna Inglismaalt imporditavad sama tüüpi kaubad maksustatakse madala tollimaksuga; nad õonestavad igati naelsterlingi positsioone. Dollari ja naela vahel käib lakka-matu sõda.

Vajalike kulla- ja dollarireservide lõppemise tagajärjel oli Inglise valitsus 1949. aastal Ameerika Ühendriikide survel sunnitud ette võtma naela devalvatsiooni, s. o. tema kursi alandamist endise ametliku kursiga võrreldes. See kõigutas naelsterlingi kui rahvusvahelise valuuta tähtsust. Kasutades ära Inglismaa osavõttu Atlandi blokist, sunnivad Ameerika Ühendriigid Inglismaad tegema liigseid kulusi relvastumise võidujooksu alal; sellega suurendavad nad Inglismaa majanduslikke raskusi, mis niigi on tõsised, ja kärbivad Inglismaa võimalusi ekspordi osas.

Ameerika Ühendriikide agressiivne poliitika ja relvastumise võidujooks on põhjuseks, miks Inglismaa on läbi elamas uut tõsist rahanduskriisi. 1951. aasta teisel poolel jõudis sterlingitsooni dollarite-puudujääk harilike kullas ja dollarites teostatavate maksete osas 1578 miljoni dollarini, kusjuures kulla kaotus moodustas 1532 miljonit dollarit. Vastavad kaotused 1949. aasta naelsterlingi devalvatsiooni põhjustanud valuutakriisile eelnenud poolaastal moodustasid 1170 miljonit dollarit, sellest 487 miljonit dollarit kullas. Seega on kulla kaotused praegu kolm korda suuremad kui devalvatsiooni põhjustanud 1949. aasta valuutakriisi eel. Praeguselgi korral püüavad Inglismaa valitsevad ringkonnad pääseda sellest rahanduskriisist töötajail lasuva surve suurendamise teel.

Ameerika Ühendriikide monopolistlik kapital kaitseb oma siseturgu välismaise konkurentsi eest kõrgete tollide ja keerukate tolliprotseduuridega. See piirab tunduvalt kaupade sissevedu Ameerika Ühendriikidesse isegi neist maadest, kuhu suundub Ameerika eksport. Selles peitub lähendamatu vastuolu: Ameerika Ühendriigid tõrjuvad Inglismaad teistest maadest välja kui tööstuskaupade müüjat, kuid nad ei saa asendada teda neis maades kui toiduainete ja paljude toorainete ostjat, sest Ameerika Ühendriigid neid kaupu ei vaja.

Andmed Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa ekspordi füüsilise mahu indeksite muutumise kohta sõjajärgsetel aastatel näitavad kujukalt nende maade monopolistide ägedat võitlust välisturgude pärast.

Ekspordi füüsilise mahu indeksid (1937. a. = 100)

	1929. a.	1937. a.	1947. a.	1948. a.	1949. a.	1950. a.	1951. a.
Ameerika Ühendriigid	127	100	255	198	203	179	229
Inglismaa	126	100	96	122	133	141	146

Ameerika Ühendriikide eksport, jõudnud 1947. aastal sõjajärgsete aastate kõrgeima tasemeni, hakkas järgmisel aastal langema ja oli 1950. aastal ühe kolmandiku võrra väiksem kui 1947. aastal. 1951. aastal tõusis Ameerika Ühendriikide eksport jälle, seekord sõjaliste saadetiste arvel, kusjuures tsiviilkaupade osa vähenes tunduvalt. 1951. aastal sundisid Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad oma liitlasi ja satelliite ostma Ameerika sõjatööstuse kontsernidelt tanke, lennukeid, kahureid ja teisi relvastusliike 1,5 miljardi dollari suuruse summa eest, mis moodustab umbes 11% Ameerika ekspordi kogusummast. Ameerika Ühendriigid kavatsesid viia sõjamaterjalide ekspordi 6—7 miljardi dollarini aastas.

Inglismaa eksport langes 1947. aastal sõjaeelsest tasemest madalamale, järgmistel aastatel aga hakkas kasvama. Ometigi jäi Inglise ekspordi kasvutempo aeglasemaks. 1950. aastal kasvas eksport 1949. aastaga võrreldes enam kui 6% võrra, 1951. aastal 1950. aastaga võrreldes aga ainult 3% võrra suuremaks. Kaubandusbilansi passiva saldo oli 1951. aastal üle 3 korra suurem kui tema passiva 1950. aastal.

Inglismaa tuli 1953. aastasse suure puudujäägiga, mis põhjustas ta kulla- ja dollarireservide edasist vähenemist. Juba 1952. aasta esimese poole lõppedes olid ta valuutareservid võrreldes 1951. aastaga vähenenud rohkem kui 2 korda.

Inglismaa püüab ka edaspidi teostada sisseveo vähendamise poliitikat. Samal ajal viiakse läbi, nagu väljendus inglise ajaleht «Financial Times», «agressiivne ekspordikampaania», piirates sisemaa tarbimist ja vallutades turgusid neis maades, kuhu Inglismaa seni eksportis vaid vähe kaupu.

Ameerika imperialistid tõrjuvad inglise kapitaliste järjest kiiremini välja mitte üksnes nendest maailma rajooni-

dest, kus nad alles hiljuti omasid tugevaid majanduslikke positsioone, vaid ka Briti impeeriumi enese valdustest.

Ameerika Ühendriikide eksport Indiasse kasvas viimastel aastatel 2,5-kordseks. Ühendriikide ekspordi osatähtsus Lõuna-Aafrika Liitu kasvas peaaegu 9-kordseks.

Lääne-Saksamaa tõrjub Inglismaad välja Kreeka ja Türgi turgudelt, Ameerika Ühendriigid tõrjuvad teda välja Lähis- ja Kesk-Ida turgudelt. Odavad jaapani kaubad tõrjuvad inglise tekstiilkaupu välja isegi Briti omadest domioonidest: Austraaliast, Uus-Meremaalt ja Lõuna-Aafrika Liidust. 1951. aasta üheksa kuu jooksul vedas Jaapan Pakistani peaaegu 6 korda rohkem toorlinast riidet kui Inglismaa.

Kaubandussõda ägeneb mitte ainult Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa, vaid ka Ameerika Ühendriikide ja Prantsusmaa ning teiste Lääne-Euroopa riikide vahel. Ameerika Ühendriikide monopolistliku kapitali majanduslik interventsioon Lääne-Euroopas omandab järjest laiemat ja avalikumat iseloomu. Pärast teise maailmasõja lõppu teostus Ameerika Ühendriikide ekspansioon «heategevuse» ettekäändel. Näiteks «Marshalli plaani» inspireerijad ja propageerijad kujutasid seda plaani sõjast kannatanud Lääne-Euroopa maadele antava «abina». Väliselt «Marshalli plaan» nii välja nägigi: Lääne-Euroopa riigid ja Ameerika armee poolt okupeeritud territooriumid said suuri krediite osalt laenu ja osalt isegi «tasuta» annetuse näol. Krediidid «Marshalli plaani» järgi on isesugune riikliku subsiideerimise vorm, millega subsiideeritakse ameerika kaupade väljavedu neisse riikidesse, kes on nõustunud neid krediite vastu võtma. Tavalised väliskaubandusliku ekspansiooni meetodid, nagu näiteks dumping (kaupade müük alla omahinna, mida kapitalistlikud maad kasutavad oma konkurenti siseturule tungimiseks ja ta tööstuse õonestamiseks), olid Lääne-Euroopa maade praegustes finantsilise kurnatuse ja ostujõulise nõudmise äärmise languse tingimustes ebaküllaldased. Seepärast on ameerika monopolistid «abiandmise» ettekäändel, rööbiti kõige häbituma dumpinguga, ujutanud võõrad turud oma kaupadega üle.

Ameerika Ühendriikide valitsus, andnud teistele riikidele krediite, kohustas neid kulutama need krediidid Ameerika Ühendriikides, ameerika «heategijate» poolt pakutud kaupade ostmiseks. Selle tulemusena pidid Euroopa riigid sundkorras ostma mitte seda, mida nad oma tööstuse taas-

tamiseks vajasid, vaid igasugust seismajäänud ameerika rämpsu või neid kaupu, mida nad ise võivad toota ja mil- lede sissevedu avaldas nende tööstusele hukatuslikku mõju. Ameerika Ühendriikide monopolistlikule kapitalile aga oli «Marshalli plaani» teostamine kahekordselt tulus. «Mar- shalli plaan» mitte ainult avas Ameerika kapitalile laial- dasi võimalusi Lääne-Euroopa maadesse sissetungimiseks, vaid kindlustas Ameerika Ühendriikide imperialistidele ka määratu suuri kasumeid. Kui tavalise dumpingu puhul kapi- talistid, turustades kaupu dumpinghindadega, müüvad neid üldreeglina kahjuga, — mida nad, tōsi küll, kompenseeri- vad hindade tõstmisega siseturul, siis «Marshalli plaani» raamides ostis Ameerika Ühendriikide valitsus välismaale saadetavad kaubad monopolide käest äärmiselt üleskrui- tud hindadega, sest krediidid anti ju Ameerika Ühendriikide valitsuse poolt maksumaksjatelt laekunud summadest. Ühendriikide siseturul said monopolid aga samuti tõsta hin- dasid.

«Marshalli plaani» orjastavate tingimuste piirides toi- muv ameerika kaupade sunniviisiline sissevedu põhjustas Lääne-Euroopa rea tööstusharude likvideerimise, massilise tööpuuduse, töörahvahulkade vaesumise, finantsolude hal- venemise; inflatsiooni kasvu kapitalistlikes maades. «Mar- shalli plaani» ettekäändel sai Ameerika Ühendriikide mono- polistlik kapital maršaliseeritud riikidele peale sundida rel- vastumise võidujooksu ning sai sisse tungida nende riikide asumaadesse. «Marshalli plaan» kujunes Lääne-Euroopa maade orjastamise vahendiks, ta allutas nad sõjalis-poliiti- liselt ameerika imperialismile.

Ameerika kiskjate ekspansiooni tagajärjel on Lääne- Euroopa majandus läbi elamas sügavaima languse perioo- di. Itaalias on tegevuseta ligi pool kõigist võimsustest tööpinkide ja seadmete, laevade ja traktorite tootmise alal. Prantsuse majandus on muutumas Ameerika Ühendriikide majanduse ripatsiks. Valmistoodete osatähtsus Prantsus- maa ekspordis langes 51 protsendilt sõjajärelsetel aastatel 40 protsendini 1951. aastal, kuna toorainete ja pooltoodete osatähtsus kasvas sama perioodi jooksul 35 protsendilt 48 protsendini. Lääne-Euroopa maades kasvab tööpuudus. Itaa- lias loendatakse täielikult töötuid üle 2 miljoni, osaliselt töötuid veel rohkem; Lääne-Saksamaal on praegu 3 miljo- nit täielikult ja osaliselt töötut, Inglismaal on neid üle poole miljoni, väikeses Belgias üle 300 tuhande.

«Marshalli plaan» avaldas hukatuslikku mõju Lääne-Euroopa maade majanduslikule ja poliitilisele olukorrale. Kuid isegi orjastavate laenude ja dumpingu abil ei ole Ameerika Ühendriikide monopolidel korda läinud täielikult allutada endile maršaliseeritud maade tööstust ega lõplikult teha sellest oma ripatsit. Seda takistas Lääne-Euroopa maade tööliklassi võitlus «Marshalli plaani» vastu. Hoolimata neist lootustest, mida Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad asetasi «Marshalli plaanile», ei ole ta Ameerika majandust ummikust välja vedanud. Ameerika Ühendriikidel ei õnnestunud ka stabiliseerida «Marshalli plaani» kaudu kapitalistlikku korda Euroopas.

Pärast Põhja-Atlandi pakti sõlmimist, eriti aga Korea interventsiiooni alustades, hakkasid Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad tüürima intensiivse militariseerimise suunas nii Ühendriikides enestes kui ka neist sõltuvates riikides. Ameerika sõjaõhutajad püüavad saavutada relvastumise võidujooksuga seda, mida ei õnnestunud teostada «Marshalli plaaniga».

Ameerika Ühendriikide monopolid püüavad lõplikult hävitada tollibarjäärid, mis veel mõnevõrra takistavad ameerika kaupade kontrollimatut sissevedu kapitalistliku Euroopa maadesse. Uueks etapiks Ameerika Ühendriikide monopolistliku kapitali pealetungis Lääne-Euroopale on selle kapitali poolt välja kuulutatud kaubanduse «liberaliseerimine». See võlts loosung seisab tegelikult nõudmises, et ameerika kaupadele avataks piiramatut juurdepääs teiste maade turgudele. Milleni viib Ameerika Ühendriikide agressiivne, ühepoolne väliskaubandus, seda on näha Prantsusmaa eeskujul: 1951. aasta lõpul oli dollarites tasutav import Prantsusmaale kõigest ühe kolmandiku ulatuses ekspordiga kaetud. Kõik see peab tõukama Prantsusmaad ja teisi Lääne-Euroopa maid konfliktile Ameerika Ühendriikidega. Esimeseks pääsukeseks on selles suhtes Ameerika impordi piiramist taotlev Lääne-Euroopa maade poliitika ja nende maade protestid Ameerika Ühendriikide majanduspoliitika vastu.

Orjastanud Saksamaa (Lääne-Saksamaa) ja Jaapani, kes alles hiljuti olid imperialistlikud suurriigid ja kehtestanud seal okupatsioonikorra, asetasi ameerika imperialism sellega miinid Lääne-Euroopa ja Kaug-Ida alla. Veel enamgi: ameerika imperialism, ajades samal ajal Saksamaa (Lääne-Saksamaa) ja Jaapani militariseerimise poliiti-

tikat, soodustab saksa ja jaapani imperialismi taassündi. Kuid sedamööda, kuidas nende imperialism taassünnib, läheb muidugi tugevamaks ka nende püüd Ameerika orjusest vabaneda ja taastada oma kaotatud positsioonid. Nii tekib uuesti kogu vastuolude kompleks, mis on seotud imperialistliku agressiooni kollete taasloomisega Saksamaa ja Jaapani tsoonides.

Juba praegu muutub Lääne-Saksamaa kartellide konkurents maailmaturgudel üha tundavamaks. 1951. aastal vedas Lääne-Saksamaa välismaale välja (maksumuse järgi) 70 protsendi võrra rohkem kaupu kui 1950. aastal, millal omakorda veeti välja kaks korda rohkem kui 1949. aastal. 1952. aasta esimesel poolel suurenes Lääne-Saksamaa eksport 29% võrra, 1951. aasta sama perioodiga võrreldes. Lääne-Saksamaa võistleb Prantsusmaaga kolmanda koha pärast maailma kapitalistlikus kaubanduses. Lääne-Saksamaa ekspordi maht on praegugi juba tunduvalt suurem kui sõjaeelsel 1936. aastal. Taastatud on ka tema väliskaubanduse struktuur: saksa masinad on jälle kõige tähtsamaks väljaveoartikliks. Ameerika Ühendriikide monopolide sünnitise, niinimetatud «Euroopa söe- ja teraseühenduse» loomine «Schumani plaani» järgi viib Lääne-Saksamaa monopolide edasisele tugevnemisele. Lääne-Saksamaa monopolid, toetudes oma majanduslikule üleolekule, kindlustavad endile ülekaalu selles Lääne-Euroopa söe- ja metallurgia-kartellis. Saksa söe ja Prantsuse metallurgia ühendamine «Schumani plaani» järgi ähvardab kahjustada Inglise metallurgiat ja otseselt allutada Prantsuse majanduse Ruhri magnaatidele, kelle selja taga seisavad Ameerika Ühendriikide monopolid.

Maaailma kapitalistlikel turgudel tuntakse juba ka Jaapani survet, tugevast kontrollist hoolimata, mida ameerika röövvallutajad teostavad Jaapani väliskaubanduse üle. Jaapani väljaveo koguväärtus oli 1950. aastal 60 protsendi võrra suurem kui 1949. aastal; 1951. aasta jooksul kasvas ta peaaegu kahekordseks. Ameerika monopolistlik kapital sunnib Jaapanit ostma tooraineid Ameerika Ühendriikidest ja teistest dollaritsooni maadest, jaapani valmistoodetele aga suleb ta pääsu nende maade siseturule, sundides nii viisi Jaapanit müüma oma kaupu sterlingitsooni maadesse. Näiteks 1951. aastal importis Jaapan Ameerika Ühendriikidest ja teistest dollaritsooni maadest kaupu 480 miljoni dollari eest, mis ületas rohkem kui kaks korda Jaapani

impordi sterlingitsooni maadest. Samal ajal ostsid Ameerika Ühendriigid ja dollaritsooni maad Jaapanist kaupu kõigest 302 miljoni dollari eest, sterlingitsooni maad aga 563 miljoni dollari eest. Ameerika poliitika kutsub välja suurimat meelepaha Inglismaal ja teistes sterlingibloki maades.

Jaapani puuvillase riide ekspordi üldmaht, mis pärast sõda oli langenud peaaegu nullini, küünis 1950. aastal 909 miljoni ruutmeetri, ületades kahekordselt Ameerika Ühendriikide ekspordi ja peaaegu poolteisekordselt Inglise ekspordi. Odavamate jaapani kaupade, eriti tekstiilkaupade ilmumine maailmaturule kutsus välja rahutust Inglismaal ja teistes kapitalistlikes maades, eriti Hollandis ja Austraalias. Rahutus suureneb veel sellegi tõttu, et Jaapan, kellele Ameerika Ühendriigid keelasid ära Hiinaga ja teiste Aasia rahvademokraatia maadega kauplemise, suunas oma väljaveo Lõuna- ja Kagu-Aasia turgudele. Lõuna- ja Kagu-Aasia turgudel teravnes järsult võitlus inglise monopolistide, kes ammu ajast omasid seelses väliskaubanduses valitsevat seisukohta, jaapani monopolistide ja ameerika monopolistide vahel, kelledest viimased aktiivselt püüavad välja tõrjuda neilt turgudelt oma «nooremad partnerid».

Tuleb märkida, et kapitalistliku maailmaturu kitsenemise tingimustes teeb Ameerika vallutuslik välispoliitika mitte ainult teravamaks Ameerika Ühendriikide ja Lääne-Euroopa vahelisi vahekordi, vaid tugevdab ka konkurentsi Lääne-Euroopa maade eneste vahel. Nad on sunnitud sisse vedama ameerika kaupu ja relvi, Ameerika Ühendriigid aga tõkestavad üha enam nende maade kaupade pääsemist Ameerika siseturule. Kuna aga Lääne-Euroopa eksportöörid veavad välja ühetüübilisi kaupu, siis tugevneb muidugi ka konkurents nende vahel. See ongi üks neist põhjustest, miks kukkus läbi niinimetatud Euroopa Maksete Liit, mis tema algatajate avalduse järgi loodi kaubavahetuse laiendamiseks ja tollisõja kaotamiseks tema liikmete, Lääne-Euroopa riikide vahel. Kuid tegelikult tekkisid kaubavahtuse laiendamise ja tollisõja lõppemise asemel uued tollibarjäärid ja kaubandus kahanes. Imperialistlike vastuolude üheks iseloomulikumaks avalduseks on äärmise natsionalismi kasv kapitalistlike riikide vahelises kaubanduses.

Võitlusega müügiturgude pärast on seotud ka võitlus tooraineallikate pärast. V. I. Lenin märkis, et kapitalistlikud monopolid püüavad haarata enda kätte eranditult kõik toorainete allikad, et võtta oma vastaselt kõik konkurentsivõimalused. Sellega on seotud ka imperialistlike suurriikide võitlus asumaade pärast: «Mida kõrgem on kapitalismi areng, mida tundavam toorainete puudus, mida teravam konkurents ja jaht tooraineallikate pärast kogu maailmas, seda meeleheitlikum on võitlus asumaade omandamise eest.»¹

Toorainete alal erineb Ameerika Ühendriikide olukord Inglismaa omast. Inglismaa, kes valitseb määratu suurt koloniaalimpeeriumi, esineb mõnede tooraineliikide osas kõige suurema tootjana. Inglismaa käes on tegelikult kautšuki, tina, nikli ja mõnede teiste tooraineliikide monopolistlik valdus. Briti impeerium annab üle poole kogu kapitalistlikus maailmas toodetavast naturaalkautšukist, kaks viiendikku tinast, suurema osa mangaanist, poole kogu villast, peaaegu kogu tööstuslike teemantide toodangu. Briti impeeriumi maad annavad kogusummas ligi 30% kogu kapitalistliku leeri ekspordist. Ameerika Ühendriikidel aga puuduvad paljud tooraineliigid ja nad esinevad kõige suurema toorainete tarbijana: nad tarbivad kaks viiendikku kogu naturaalkautšuki ja rohkem kui kaks viiendikku tina toodangust. Seepärast on Ameerika Ühendriigid huvitatud madalaist toorainete hindadest. Seevastu Inglismaa seisukoht on sisemiselt vastuoluline: oma tööstuse jaoks tarvitamineva tooraine suurimportöörina on ta huvitatud imporditava tooraine madalatest hindadest, kuid asumaadesse saadetava kapitali eksportöörina ja sterlingibloki pankurina on ta huvitatud müüdava tooraine kõrgetest hindadest, s. o. maksebilansi tulude poole suurenemisest.

Võitluses toorainete pärast omavad Ameerika monopolid tähtsat relva: oma konkurentide väljatõrjumiseks lasevad nad käiku määratu suuri riigisummasid. Strateegiliste toorainete tagavarade soetamiseks assigneeriti Ameerika Ühendriikide riigieelarvest 8,3 miljardit dollarit. Inglismaa ärieringkonnad iseloomustavad Ameerika poliitikat toorainete alal kui «röövimise ja vallutamise» poliitikat.

Endine Inglise kaubandusminister Wilson ütles 1951. aasta juulis, et «Inglismaa tööstus on desorganiseeritud

¹ V. I. L e n i n, Valitud teosed, I kd., lk. 665.

olukorras ja teda ähvardab halvamine, sest me pole kätte saanud meie seaduslikku osa vajalikke tooraineid».

Kogudes strateegilisi toorainevarusid on Ameerika Ühendriigid viimaste aastate jooksul hinnad üles kruvinud, võttes sellega inglastel võimaluse osta tooraineid ja tekitades Inglismaal toorainete kriisi (väävli, puuvilla, värviliste metallide, molübdeeni, volframi, vase, seatina ja tsiingi puudus). Siis, kogunud suuri tagavarasid, vähendasid Ameerika Ühendriigid järsult toorainete ostusid, et avaldada survet Inglismaale. Toorainete hinnad langesid. Kokkuvõttes sai Inglismaa jällegi kannatada. Eriti kahjulikult mõjub Inglismaale Ameerika Ühendriikide poliitika naturaalkautšuki hindade alal, sest kautšuki müügist saadavad tulud on Inglise kaubandusbilansis silmapaistval kohal. Imperialistide salajane konverents kautšuki küsimustes, mis peeti 1952. aasta mais Londonis, lõppes läbikukkumisega: Inglismaa nõudis Ameerika Ühendriikidelt naturaalkautšuki hindade stabiliseerimist ja kautšuki müügiturgude kindlustamist. Ameerika Ühendriigid keeldusid selle nõudmise rahuldamisest ja löövad ikka veel kunstlikult alla naturaalkautšuki hindu, mis niigi on juba 1951. aasta hindadega võrreldes poole võrra langenud. Seoses kautšuki küsimuses peetud konverentsi läbikukkumisega kirjutas inglise ajaleht «Daily Telegraph and Morning Post», et tegemist on tõsise kriisi tundemärkidega, millel paratamatult on nii poliitilisi kui ka majanduslikke tagajärgi.

Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa vahel käib võitlus elu ja surma peale nafta pärast — imperialistlike suurriikide majandusliku ja sõjalise tegevuse peamise närvi pärast. J. V. Stalin ütles juba 1925. aastal partei XIV kongressil, rääkides vastuoludest Inglismaa ja Ameerika vahel, et «üks peamistest küsimustest maailmariikidele on praegu naftaküsimus. Kui võtta näiteks Ameerika, siis annab ta ligemale 70% kogu maailmatoodangust ja tarbib üle 60% kogu maailma naftatarvitusest. Just sel alal, mis on maailmariikide majandusliku ja sõjalise tegevuse peamiseks närviks, põrkabki Ameerika igal pool ja alati Inglismaa vastupanule. Kui võtame kaks ülemaailmse ulatusega naftakompaniid — «Standard Oil» ja «Koninklijke Shell», kelledest esimene esindab Ameerikat, teine aga Inglismaad, siis toimub võitlus nende kompaniide vahel kõigis maailmajagudes, kus ainult leidub

naftat. See on Ameerika ja Inglismaa võitlus... Inglismaa naftakompaniide ja Ameerika naftakompaniide vahel käib võitlus elu ja surma peale, millel, tõsi küll, pole igakord avalikku iseloomu, kuid mis on alati olemas ja tuha all hõõgumas, nagu nähtub Inglismaa ja Ameerika vahel sel pinnal peetud läbirääkimiste ja kokkupõrgete ajaloost».¹

Kokkupõrked Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa vahel naftaküsimuses jätkuvad vahetpidamata. Nafta-allikaid on kapitalistlikus maailmas vaid vähestes rajoonides. Olemasolevate andmete järgi on kapitalistliku maailma läbiuuritud naftaressurssidest 35% Ameerika Ühendriikide territooriumil, 45% tuleb Lähis-Ida ja Kesk-Ida kohta ja 20% teiste rajoonide kohta. Umbes 95% kõigist kapitalistliku maailma naftaressurssidest on juba Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa naftamonopolide kontrolli all, kusjuures Ameerika monopolid on haaranud enda kätte ligi kaks kolmandikku ja kontrollivad umbes 77% naftatoodangust; Inglise monopolid on haaranud ühe kolmandiku läbiuuritud ressurssidest ja kontrollivad umbes 19% toodangust. 1929. aastal kontrollisid Ameerika kompaniid umbes 30% kapitalistlike maade naftatoodangust väljaspool Ameerika Ühendriikide piire, 1945. aastal — 34%, ja käesoleval ajal juba 50%, sealjuures Venetsueelas — 67,1%, Saudi-Araabias — 100%, Kuveitas — 50%. Oma selge ülekaaluga mitte rahuldudes, jätkavad Ameerika monopolid inglise naftamagnaatide väljatõrjumist inglise kapitalistide käes olevaist rajoonidest. Üks peamisi rajoone, kus nafta pärast käib võitlus Inglismaa ja Ameerika vahel, on Lähis-Ida; varem mängis seal peremeest inglise imperialism, nüüd aga on ka ameerika imperialism sinna kanda kinnitanud.

Enne teist maailmasõda kontrollis Inglismaa üle 80% Lähis-Ida ja Kesk-Ida maade naftatoodangut; Ameerika Ühendriikide osa oli kõigest 13%. 1951. aastal tõusis Ameerika kompaniide osatähtsus selle rajooni naftatoodangus 70%-ni, Inglismaa osatähtsus aga vastavalt langes.

Võitlusega müügiturgude ja toorainete allikate pärast on seotud Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa võitlus laevanduse alal. Inglise kaubalaevastik on praegu laevade arvu ja tonnaaži poolest tunduvalt väiksem kui Ameerika Ühendriikide laevastik. Inglise laevastiku tonnaaž on 15 miljonit bruto-registertonna, Ühendrii-

¹ J. V. Stalin, Teosed, VII kd., lk. 267.

kide oma 30 miljonit; 1939. aasta keskpaiku aga oli Inglise laevastiku suurus 18 miljonit bruto-registerttonni, Ühendriikide oma — 9,5 miljonit. Inglise kaubalaevastiku osatähtsus kogu kapitalistliku maailma kaubalaevastikus on 22,4%, Ühendriikide kaubalaevastiku osatähtsus aga on 33,8%. Kuid ometi on Inglismaal kõige suurem tegev kaubalaevastik, sest osa Ameerika laevastikust on reservis, kooramata. Kuidas Ameerika Ühendriigid püüavadki Inglise laevandust välja tõrjuda, kasvab Briti laevastik edasi, ehitatakse uusi laevu. Nii lasti Inglismaal 1950. aastal vette 1 miljon 325 tuhat bruto-registerttonni, 1951. aastal — 1 miljon 341 tuhat, Ameerika Ühendriikides aga vastavalt 437 ja 166 tuhat bruto-registerttonni.

Tulud laevandusest maksebilansi järgi

	1938. a.		1949. a.	
	Ameerika Ühendriigid (miljonites dollarites)	Inglismaa (miljonites naelsterlingites)	Ameerika Ühendriigid (miljonites dollarites)	Inglismaa (miljonites naelsterlingites)
Tulud laevandusest	118	100	1196	280
Maksud prahi-veo eest	164	80	972	189
Puhastulu laevandusest	— 46	+ 20	+224	+ 91

Niisiis said Ameerika Ühendriigid, kelle bilanss laevanduse alal oli 1938. aastal negatiivne, 1949. aastal 224 miljonit dollarit puhastulu. Inglismaa sai 1949. aastal 91 miljonit naelsterlingit puhastulu, mis ületab Ühendriikide puhastulu samal aastal. Laevandusest saadavate tulude pärast käibki võitlus Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa monopolistliku kapitali vahel.

See asjaolu on Inglismaa finantsolukorrale erakordselt suure tähtsusega, kui arvesse võtta, et tulud laevandusest on Inglise maksebilansis silmapaistval kohal.

Võitlusel kapitali rakendamise sfääride pärast on Inglise-Ameerika vastuoludes üks kesksemaid kohti.

Kapitali väljaveo alal on Ameerika Ühendriikidel nende Inglise konkurendiga võrreldes suur eelis. Ameerika Ühendriikides akumulereeritud ja investeerimiseks kasu-

tatav kapital on töölisklassi intensiivsema ekspluateerimise tagajärjel suuresti kasvanud; peale selle on Ühendriikide finantsplutokraatia välja pumbanud ülejäänud kapitalistlikust maailmast suurema osa kullast. Kuid ühenduses tootmisvõimsuste kroonilise ülejäägiga on uute kapitalimahutuste võimalused Ühendriikides enestes üsna piiratud. Väheste monopolistlike gruppide kätte koondatud kapital rabeleb maksimaalse kasumi jahil, püüdes ükskõik mis vahendite abil laiendada oma jõudude rakendamise ja töötajate ekspluateerimise sfääri.

Inglise kapitalimahutused välismaal, mis sõja eel olid Ameerika omadest umbes kaks korda suuremad, vähenesid tunduvalt teise maailmasõja tagajärjel, Ameerika Ühendriikide kapitalimahutused aga kasvasid järsult. Ometigi on Inglise kapitalimahutused välismaal praegugi üsna suured. Ameerika erakompaniide kapitalimahutused välismaal kasvasid 12,5 miljardilt dollarilt 1939. aasta lõpul 14,7 miljardini 1945. aasta lõpul ja rohkem kui 20 miljardini 1951. aasta lõpul. Sealhulgas kasvasid Ameerika Ühendriikide korporatsioonidele kuuluvad otsesed kapitalimahutused välismaal 7,3 miljardilt dollarilt 1939. aastal 8,4 miljardini 1945. aastal ja 14,5 miljardini 1951. aasta lõpul. See summa ei sisalda Ameerika Ühendriikide valitsuse poolt teistele riikidele antud laene (13,8 miljardit dollarit). Ameerika kapitalimahutused välismaal moodustasid 1951. aasta lõpul kogusummas 36,1 miljardit dollarit.

Ameerika kapitali väljaveosfääriks on tegelikult kogu kapitalistlik maailm. Ameerika kapitali veetakse välja Ladina-Ameerikasse, kus Ühendriikide investeeringud kasvasid 3,1 miljardilt dollarilt 1946. aastal 5 miljardi dollarini 1950. aastal. Ameerika erainvesteeringud maršaliseeritud maades kasvasid 1768 miljonilt dollarilt 1946. aastal 2272 miljoni dollarini 1950. aastal.

Uued Ameerika erakapitali investeeringud püsisid sõja järgsetel aastatel (1947—1949) umbes 1 miljardi tasemel aastas. 1950. aastal kasvasid Ameerika erakapitali investeeringud välismaal 1 miljardi 600 miljoni dollari võrra, 1951. a. aga peaaegu 1 miljardi 700 miljoni dollari võrra.

Inglise erakapitali uus väljavedu aastail 1947—1949 moodustas välismaa ajakirjanduses toodud ligikaudsete arvestuste järgi kokku 600—900 miljonit naelsterlingit. 900 miljonit naelsterlingit, ümberarvestatult dollaritesse (kursiga 1 naelsterling = 4 dollarit enne devalvatsiooni),

võrdub 3,6 miljardile dollarile. Arvesse võttes Inglise välismahutuste müüki aastail 1947—1949 (1,2 miljardit dollarit), moodustab Inglise kapitali välismahutuste juurdekasv 2,4 miljardit dollarit, s. o. keskmiselt 800 miljonit dollarit aastas. See lubab järeldada, et kapitali väljaveo alal on Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa vahel käimas äge võitlus.

Inglismaa sissetulekud ta välismaistest kapitalimahutustest on viimastel aastatel sõjaeelsetega võrreldes vähenevad. Seevastu avaldatud tulud Ameerika Ühendriikide välismahutustest näitavad kasvu: kaugeltki mitte täielike ametlike andmete järgi olid nad juba 1950. aastal jõudnud rekordilise summani — 2186 miljonit dollarit. 1946. aastast 1950. aastani moodustasid Ameerika monopolide tulud välismahutustest 8629 miljonit dollarit. Sealhulgas nafta leiukohtade eksploatatsioonist — 2,6 miljardit ja tööstusettevõtete eksploatatsioonist — 2,5 miljardit. Ameerika Ühendriigid saavad Ladina-Ameerika maadest 40% oma tulude kogusummiast, 26% — Kanadast ja ülejäänud osa — Aasiast ja Lääne-Euroopast.

Kasuminorm kapitali välismahutustest on tunduvalt kõrgem kui sisemahutustest. Kasumid ja dividendid, mida Ameerika Ühendriikide monopolid saavad välismaalt oma kapitalimahutustest, ületavad 1 miljardi dollari aastas. Kuna kapitali väljaveoga tegelevad mõned suuremad monopolid, omastavad nad need kasumid. Sellepärast kapitali väljavedu, eriti otsesed kapitalimahutused, s. o. ettevõtete omandamine teistes maades, meelitabki nii väga Ameerika Ühendriikide finantsplutokraatiat. Otsesed kapitalimahutused annavad talle võimaluse allutada endale teiste maade tööstust. Lenin märkis, et «kapitali väljavedu on parasitism ruudus».¹

Laenud etendavad Ameerika Ühendriikide majanduslikus ja poliitilises ekspansioonis suurt osa. V. I. Lenin näitas laenude osatähtsust imperialismi tingimustes. «Kõige tavalisem nähtus: laenu tingimuseks seatakse osa laenu kulutamine krediteeriva maa produktide, eriti relvastusesemete, laevade jne. ostmiseks.»² Kurikuulus «Marshalli plaan» ja selle asemele tulnud «sõjalise abi plaan» on nende Lenini sõnade kujukaks illustratsiooniks. Ameerika laenud antakse

¹ V. I. Lenin, Teosed, 23 kd., lk. 95 (v. k.).

² V. I. Lenin, Valitud teosed, I kd., lk. 655.

«heategudega» ülekülvatud maadele peamiselt Ameerika Ühendriikide valitsuse poolt. See tähendab, et Ameerika monopolid ei riski millegagi: kui laenu ei kustutata, siis ei lähe kaduma monopolide, vaid maksumaksjate raha. Veel enam: Ameerika monopolid kasutavad neid riiklikke summasid varjatud kujul ekspordi subsideerimiseks ja poliitilisteks altkäemaksudeks.

Tõsiseks relvaks Ameerika Ühendriikide käes on niinimetatud Rahvusvaheline Rekonstrueerimise ja Arendamise Pank. See on üks neist kanalitest, mille kaudu Ameerika dollarid voolavad teistesse maadesse ja allutavad neid.

Neis maades, kus peremehetsevad Ameerika Ühendriikide relvastatud jõud, saavad suurmonopolid samuti võimaluse oma otsese kontrolli teostamiseks. Sellist kontrolli teostab näiteks juhtiv Ameerika monopol «United States Steel Corporation» Ruhri terasevalamistööstuse üle.

Ameerika Ühendriikide imperialismi eesmärgiks on oma poliitilise võimu kehtestamine neis riikides, kuhu voolab tema kapital.

Imperialistidevaheliste kokkupõrgete kolleteks on asumaad ja sõltuvad riigid. Asumaade ja mõjusfääride praegune jaotus ei rahulda Ameerika Ühendriike, kes taotleavad maailma uut ümberjaotamist.

Inglise ajakirjas «World News and Views» 1952. aasta jaanuaris ilmunud artiklis pealkirjaga «Wall Street vallutab Briti impeeriumi» naerdakse välja ««uue» imperialismi agara propageerija», endise asumaade ministri abi leiboristide valitsuses Ivor Thomase arvamist, kes ütles, et «oleks rumal künism mitte tunnistada seda suurt osa», mida «religiooni ja humaansuse kaalutlused» pidavat etendama Ameerika huvis mahajäänud rajoonide vastu. Tegelikult aga püüab «religioosne ja humaanne» Wall Street laiendada oma koloniaalimpeeriumi ega põlga selleks ühtki abinõu.

Kasutades asjaolu, et Inglismaa, Prantsusmaa, Hollandi ja teiste koloniaalriikide valitsevad ringkonnad ei suuda praegu ilma Ameerika «abita» hoida enda käes oma ookeanitaguseid valdusi, tungib Ameerika Ühendriikide imperialism selle «abi» andmise ettekäändel võõrastesse asumadesse. Ameerika Ühendriikide sissetung teostub peamiselt kolmel teel: esiteks, sõjalise abi andmise teel Lääne-Euroopa koloniaalriikidele koloniaalrahvaste vastu, kes on

alustanud võitlust enda vabastamise eest, teiseks, võõrastel maa-aladel «antikommunismi» lipu all sõjaväebaaside organiseerimise teel ja, kolmandaks, võõrastesse asumadesse kapitalide mahutamise teel. Ameerika monopolide peamiste mõjusfääride paigutuse kaart ei erine praegu kuigi palju suuremate Ameerika sõjaliste baaside dislokatsiooni kaardist.

Juba teise maailmasõja perioodil haarasid Ühendriigid enda kätte kõik Inglise baasid Lõuna-Ameerika Atlandi rannikul, — vastutasuna Inglismaale osutatud abi eest ja «üheksakümneks aastaks rendilevõtmise» ettekäändel. Sõjalised baasid rajavad teed ameerika imperialismi majanduslikule ekspansioonile. Näiteks lennuväebaasid Araabias ja Ameerika Ühendriikide ülevõim Türgis ja Kreekas, mis pandi maksma kurikuulsas Trumani doktriinis väljakuulutatud vallutusprogrammi järgi, lõid eeltingimusi Ameerika Ühendriikide naftakompaniide otsustavaks ekspansiooniks Araabias. Newfoundlandi baasi üleandmine Ühendriikidele ja Kanada sõjaline allutamine neile on samuti otseses ühenduses Inglise investeringute kiire väljatõrjumisega Ameerika investeringute poolt Kanadas. Ameerika Ühendriikidele mereväebaaside loovutamine Bahama saartel, neilt lend-lease'i alusel saadud abi vastutasuks, on seoses Ameerika korporatsioonidele naftakontsessioonide andmisega sellel Briti asumaal. «Abiandmise» sildi all tõrjub Ameerika kapital oma konkurente asumaadest välja.

«Mahajäänud piirkondade arendamise» Ameerika programm ei kujuta enesest tegelikult midagi muud kui Ameerika monopolide sissetungimise programmi oma konkurentide koloniaalvõimu aladele ja nende mõjusfääridesse. «Trumani programmi neljas punkt» seisab põhiliselt selles, et Ameerika Ühendriikide valitsus täielikult garanteerib Ameerika monopolidele kapitalide ja kaupade väljaveost saadud kasumi realiseerimisvõimalused, ja annab garantii ka selle kohta, et ameerika varandust teistes maades ei eksproprieerita.

Ameerika plaani vastukaaluna tõid Inglismaa valitsevad ringkonnad niinimetatud «Colombo plaani». Varjates end demagoogilise sildiga «kiiresti kasvava ülerahvastuse tagajärgede pehmendamisest», esitasid inglise imperialistid kapitalimahutuste «kuue aasta plaani» Aasia maadesse, kusjuures nende eesmärgiks on oma Lõuna- ja Kagu-Aasia

valduste säilitamine ja endale toorainete toodangu kindlustamine selles rikkas rajoonis.

Inglise-Ameerika vahelise terava võitluse objektiks on praegu Briti impeerium. Ameerika finantsoligarhia hoogsa pealetungi tagajärjel naelsterlingi rahvusvahelistele positsioonidele on Inglise kapitalimahutused Briti impeeriumi maades tunduvalt vähenenud. Ameerika imperialism on ründamas Inglismaa dominiioone.

Ameerika Ühendriikide Kanadasse sissetungimise näitajaks on Ameerika Ühendriikide ja Kanada kokkulepe «oma ressursside ja majanduse koordineerimisest mõlema maa ühise kaitse organiseerimise otstarbel». Kanada kaubavahetus Ühendriikidega moodustab peaaegu kaks kolmandikku kogu Kanada väliskaubandusest. Aastail 1946 kuni 1951 avasid Ameerika Ühendriigid Kanadas Ameerika kontsernide filiaalidena 147 uut tööstusettevõtet; samal ajal avas Inglismaa seal kõigest 34 filiaali.

Kanada majandust kohandatakse üha enam Ameerika sõjakontsernide vajadustele. Ameerika Ühendriikide osatähtsus Kanadasse mahutatud väliskapitalides tõusis 25 protsendilt 1914. aastal 74 protsendini 1949. aastal ja 80 protsendini 1952. aasta teisel poolel.

Ameeriklased võtavad oma käpa alla teistegi Briti impeeriumi maade majandust. Ajalehe «Daily Worker» teatel juhib Tseiloni Rahvuspanka ameerika pankur John Exter.

Ameerika monopolistid tungivad ka Briti Malaiasse, sellesse Inglismaa majandusliku ja poliitilise võimu eelposti Kagu-Aasia maades. Hoolimata kõigist inglaste püüetest keelata teiste maade monopolidele pääs Malaiasse, on Ameerika monopolid sinna ikkagi sisse tunginud ja valitsevad seal suuri kautšuki-istandusi.

Ameerika imperialistlike monopolide plaanid näevad ette Austraalia muutmist oma koloniaalseks, tooraineid tootvaks ripatsiks, ja kogu Austraalia majanduse, mis kunagi oli inglise imperialismi jagamatuks võimufääriks, enda kätte haaramist. Ameerika kapitalid hakkavad järjest rohkem tungima rasketööstuse strateegiliselt tähtsatesse metallitootmise ja -töötlemise harudesse, valutööstusse, raskete ja kergete elektriseadmete tootmisse, raadiotööstusse. Ameerika sõjajärgsed kapitalimahutused neisse tööstusharudesse moodustavad mittetäielike andmete järgi 11 894 900 naelsterlingit ja on suuremad kui Inglise kapi-

talimahutused, millede suurus on 9 834 600 naelsterlingit. Ameerika Ühendriigid allutavad endile ikka suuremal määral Uus-Meremaa.

Ameerika imperialistid püüavad allutada endile nafta, kautšuki ja vase poolest rikka Uus-Guinea. Kuigi Uus-Guinea naftaallikate ekspluateerimine algas alles 1948. aastal, kuulub praegugi juba 60% seal toodetavast naftast Ameerika monopolidele. Ameerika agressorid püüavad lülitada Uus-Guinea oma strateegiliste baaside süsteemi, mis on sihitud Kagu-Aasia rahvaste vastu.

Ameeriklased tungivad sisse tina ja kautšuki poolest rikkasse Tailandi. Kogu maa on täis Ameerika eksperte ja nõuandjaid, kes iga päev segavad end kohaliku administratsiooni töösse ja käituvad tegelikult kui peremehed.

Terav võitlus käib Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa vahel Ladina-Ameerikas, kus Inglismaa on kaotamas oma positsioone. Näiteks teise maailmasõja eel läks 60% kogu Boliivia ekspordist Inglismaale ja ainult 6% Ameerika Ühendriikidesse. 1940. aastast alates muutus see olukord, ja nüüd saavad Ameerika Ühendriigid 50% kogu Boliivia ekspordist, kuna Inglismaale läheb sellest ekspordist ainult 40%. Väga iseloomulik on asjaolu, et Ameerika Ühendriikidest tuleb kolm viiendikku kogu Ladina-Ameerika impordist, kuna enne teist maailmasõda tuli sealt ainult üks kolmandik.

Ameerika imperialistid kuulutasid juba ammu, et Kagu-Aasia kuulub kurikuulsa Trumani doktriini sfääri. Ühendriikide ja Inglismaa vahel on puhkemas vihane võitlus ülevõimu pärast neis maades. Majandusliku ekspansiooni tagajärjel ületas Ameerika Ühendriikide eksport Kagu-Aasiasse 1951. aastal peaaegu 5 korda nende ekspordi 1937. aastal.

Indoneesias seavad Ameerika monopolid endale eesmärgiks maa loodusvarade — nafta, kautšuki, tina — haaramise enda kätte.

Ameerika monopolistid ihuvad hammast ka Indo-Hiina peale, kus on laialdasi söe-, boksiidi- ja tinalademeid ning suuri kautšuki istandusi. Nad ihaldavad eriti Birmat tema rikkalike naftaväljadega ja seatina-, tsingi-, volframi-, kulla- ja hõbedalademetega.

Inglise imperialism hoiab Lähis-Idas ikka veel enda käes tugevaid sõjalisi ja majanduslikke positsioone. Inglismaa peab vägesid Sudaanis, Egiptuses, Irakisis ja Transjordaas-

nias. Inglise monopolid kontrollivad üle poole Lähis-Ida naftaressurssidest.

Ameerika Ühendriikide majanduslik ja poliitiline ekspansioon Lähis-Idas seab endale sihiks Inglismaa väljatõrjumise sellest rajoonist. Ameerika Ühendriikide poolt kokkuklopsitav sõjaline blokk, koosseisus Türgi, Egiptus, Süüria, ameeriklaste Lähis-Ida platsdarmiks muutunud Iisraeli riik ja teised oriendi maad, on suunatud Inglismaa huvide vastu ning ähvardab Inglise positsioone kogu Lähis-Idas. Ameerika imperialistid panevad praegu oma lootused Türgi peale, arvestades, et Türgi hakkab etendama kogu Lähis-Idas juhtiva riigi osa. Nad toetavad igati Otomani impeeriumi taassünnist unistavate Türgi valitsevate ringkondade revanšistlikke püüdlusi. Inglismaal ei läinud korda kindlustada oma positsioonid Vahemere idaosas Kreeka ja Türgi oma satelliitideks muutmise teel: mõlemad maad osutusid Ameerika Ühendriikide satelliitideks.

Äge võitlus käib Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa vahel Iraani nafta ümber. Inglismaa «abistamise» sildi all püüavad Ameerika Ühendriigid saada oma valdusse Iraani naftarikkused.

Lähis-Idas Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa vahel toimuvast võitlusest annavad ettekujutuse sündmused Süürias. On olemas kaks plaani. Üks plaan on Inglise plaan: Süüria ühendamise Iraki ja Transjordaaniaga — see on Suur-Süüria plaan. Teine plaan on Ameerika oma: Süüria formaalselt iseseisev olemasolu ja ta tihedam lähenemine Liibanonile Ameerika Ühendriikide soosimisel. Üksteisele järgnenud riigipöörded Süürias tunnistavad veel kord sügavate, lahendamata vastuolude olemasolust kolonisaatorite, uue maailmasõja õhutamata leeris. Kumbki imperialistlik suurriik taotleb Süüria töötajate ekspluateerimist, selle maa loodusvarade, eeskätt nafta, oma valdusse võtmist ja Süüria muutmist oma asumaaks, oma kaupade müügituruks.

Inglismaal ei läinud korda ühendada Araabia riike oma ülevõimu alla, sest Ühendriigid olid kindlustanud oma mõju Saudi-Araabias. Ameerika ekspansiooni peamiseks baasiks Lähis-Idas on Saudi-Araabia; selle maa feodaalne valitseja müüs ta juba 1933. aastal eellepinguga 60 aastaks Ameerika naftakompaniidele. Saudi-Araabia on ka tähtis strateegiline platsdarm võimsa lennuväebaasiga Dahrani.

Ameerika imperialistid püüavad igati tõmmata oma mõjusfääri Egiptust; see maa on teatavasti seniajani Inglismaa sõjalise kontrolli all, ja Inglise väed seisavad Suessi kanali tsoonis. Ameerika Ühendriigid püüavad luua agressiivse Põhja-Atlandi liidu filiaalina oma juhatuse all seisvat Vahemere blokki. Inglise imperialistid omalt poolt püüavad meeletult jätta Lähis-Ida endale, kippudes Lähis-Ida maade sõjalise bloki etteotsa.

Ameerika kapitalistid on sisse tunginud ka Aafrikasse. Juba teise maailmasõja perioodil püüdsid Ameerika monopolid luua endale Põhja-Aafrikas tugevaid positsioone, pärast sõda aga hakkasid nad intensiivselt oma käpa alla võtma Aafrika rikkusi ja territooriume.

Ameerika monopolid on haaramas Lõuna-Rhodeesia vase- ja asbestitööstust, vase ja teiste värviliste metallide lademeid Põhja-Rhodeesias, seatina- ja tsingilademeid Nigeerias, boksiidilademeid Kullarannikul jne. Ameerika Ühendriigid tungivad Lõuna-Aafrika Liitu, kus on mangaanimaagi- ja uraanilademed.

Seega, võitluses teiste suurte koloniaalriikidega laiendavad Ameerika Ühendriigid oma koloniaalimpeeriumi. Selle protsessi käigus peavad vastuolud imperialistlike kiskjate vahel paratamatult edasi teravnema.

Selle tulemusena tekib kapitalistlikus majanduses järjest sügavamaid vastuolusid, maailma kapitalistliku majanduse süsteem tervikuna on aga selle tõttu muutunud veelgi nõrgemaks ja ebastabiilsemaks kui enne teist maailmasõda.

Poliitiliste vastuolude suurenemise paratamatus imperialismi leeris

Imperialismi leeri lepitamatud sisemised vastuolud ilmutavad ta nõrkust ja viivad imperialistide vastastikusele nõrgestamisele. Äärmiselt sügavad majanduslikud lahkkelid peavad kajastuma ka välispoliitilistes suhetes kapitalistlike riikide vahel. «... ebaühtluse seaduse majanduslik külg on kapitalistliku maailmamajanduse arenemises iseenesest kõigi katastroofide, sealhulgas ka poliitiliste katastroofide aluseks.»¹

Peamine agressiivne suurriik — Ameerika Ühendriigid

¹ J. V. Stalin, Teosed, IX kd., lk. 159.

— ajab «antikommunismi» ja «vabaduse kaitsmise» lipu all oma Lääne-Euroopa «sõprade» ja teiste kapitalistlike «sõprade» suhtes imperialistlikku poliitikat, allutab endale neid kodanlikke riike ja riisub neid ning nende asumaid. Aruandekõnes partei XIX kongressile ütles seltsimees Malenkov: ««Kommunismi vastu võitlemise» suitskatet on ameerika imperialistidel, nagu minevikus Hitlerilgi, tarvis selleks, et juhtida tähelepanu kõrvale nende tõelistelt vallutuslikelt kavatsustelt. Inglismaa, Prantsusmaa ja teiste kapitalistlike maade suhtes imperialistlikku poliitikat ajades on Ameerika Ühendriikidel veel, pehmelt öeldes, häbematus esitada end nende maade siira sõbrana. Tore sõber! On roninud oma nooremate partnerite turjale, röövib ja orjastab neid, annab malka ja veel kõneleb selle juures: «Saagem sõpradeks,» mis ameerika kaukameeste keeli tähendab — algul vedage teie mind, pärast ratsutan mina teie turjal.»¹

Vastuolude teravnemine imperialismi maailmasüsteemis püstitas rea sõlmprobleeme. Need on kõigepealt Lääne-Saksamaa, Jaapani ja Lähis-Ida probleemid.

Ameerika Ühendriigid püüavad täielikult allutada endale Lääne-Euroopa maad. Selle eesmärgiga ajavad nad Inglismaa isoleerimise ja Prantsusmaa teisejärgulise riigi osasse tõukamise poliitikat. Tallates jalge alla kehtivad kokkulepped taastavad Ameerika Ühendriigid Lääne-Saksamaal militarismi. Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaa valitsuste ning Adenaueri revanšistliku kliki vahel 26. mail 1952. aastal Bonnis alla kirjutatud separaatse sõjalise lepingu eesmärgiks on Lääne-Saksamaa muutmine ameerika imperialistide platsdarmiks ja Lääne-Saksa noorsoo muutmine ameerika agressorite palgasõdureiks. Ameerika ülemjuhataja täieliku kontrolli all seisev kosmopoliitlik «Euroopa armee», kuhu kuuluvad löögirusikana Lääne-Saksa diviisid, peab Ameerika ühendriikide valitsejate mõtte kohaselt mitte ainult olema löögijõuks sõjas NSV Liidu ja rahvademokraatia maade vastu, vaid kujunema Ameerika Ühendriikidele ka Lääne-Euroopa edasise allutamise ja orjastamise tööriistaks.

Sellepärast tekkis isegi Prantsusmaa valitsevais ringkondades tõsiseid lahkhelisid niinimetatud «Euroopa armee»

¹ G. Malenkov, Aruandekõne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XIX kongressile, lk. 20.

loomiseks sõlmitud lepingu ratifitseerimise küsimuses. Mis puutub Inglismaa valitsevasse ringkonnadesse, siis loobusid nad otsesest osavõtust «Euroopa armeest», kuid, kartes vihastada oma «vanemat partnerit», lubasid samal ajal siiski «Euroopa armeed» toetada.

Ameerika Ühendriikide poliitika Kaug-Idas kahjustab teiste imperialistlike riikide huve. Jaapaniga sõlmitud sepa- raatse «rahulepingu» ja niinimetatud «julgeolekulepingu» abil muudetakse Jaapan Ameerika Ühendriikidest sõltuvaks riigiks, Ameerika agressiooni tööriistaks Kaug-Idas. Agres- siivsete, revanšistlike Jaapani relvastatud jõudude taasta- mine, Jaapani okupeerimine Ameerika vägede poolt, Ameerika sõjaliste baaside asutamine Jaapani territooriumile, — kõik see teeb Jaapanist Kaug-Ida agressioonikolde. Ameerika poliitika Jaapanis, tšiangkaihistliku kliki toetamine ja Taivani okupatsioon, annavad tunnistust sellest, et ameerika imperialistid valmistavad Kaug-Idas ette uut sõda.

Ameerika Ühendriigid ründavad Briti imperialismi strateegilisi positsioone Vaikses ookeanis. Seda eesmärki taotleb eriti niinimetatud Vaikse ookeani pakt, mille Ameerika Ühendriigid sõlmisid Inglise dominioonidega — Austraaliaga ja Uus-Meremaaga. See Vaikse ookeani pakt on sisuliselt Ameerika Ühendriikide sõjaline liit Austraaliaga ja Uus-Meremaaga. Et see pakt on sihitud Inglismaa huvide vastu, seda on näha sellestki, et Ameerika Ühendriigid kategooriliselt ja hoolimatult keeldusid lubamast Inglismaal selle pakti organite tööst osa võtta.

Inglise konservatiivne ajaleht «Daily Mail» kirjutas selle kohta: «Pärast seda, kui Inglismaad ei lastud sisse ees- uksest, katsus ta sisse pääseda tagauksest. Ta palus aland- likult, et tal võimaldataks saata oma esindus — mitte terve delegatsiooni näol, milleks tal on õigus, vaid ühe vaatleja näol. Talle öeldi jälle: «Ei». Nähtavasti seisab tagauksel samuti pealkiri «Sissepääs keelatud». Kui me kaotame oma positsioone kord siin, kord seal, siis polegi meil varsti, mida kaotada.»

Oma jagamatu ülevõimu kehtestamiseks Lähis- ja Kesk- Idas püüavad ameerika imperialistid maksma panna oma kontrolli tähtsamate mere- ja õhuteede üle, mis ühendavad Inglismaad ja Prantsusmaad Lähis- ja Kesk-Ida maadega; nad ehitavad Itaaliasse merè- ja lennuväebaase, laiendavad oma baase Lähis-Idas, tungivad Egiptusse, lepivad sõjalis- tes küsimustes kokku frankistliku Hispaaniaga.

Inglismaa koloniaalhuvide ohustamine Lähis-Idas Ameerika poolt põhjustab Inglismaal ägedat meelepaha. Egas muidu kirjutata inglise ajakirja «Truth» toimetuse artiklis, et Inglise-Ameerika suhted Lähis-Idas on «salajane sõda liitlaste vahel». See on väga iseloomustav kapitalistliku maailma praegustele vahekordadele, mis rajanevad diktaadil, jämedal šantaazil ja väljapressimisel Ameerika Ühendriikide poolt.

Ameerika imperialismi ideoloogid jutlustavad, et Ameerika Ühendriigid kui «Läänemaailma pankur ja politseinik» mitte ainult on «õigustatud, vaid ka kohustatud» kontrollima «abistatud» maade valitsusi. See peab aga teravamaks tegema imperialistliku leeri sisemisi vastuolusid.

Atlandi blokk, väljendades temasse kuuluvate imperialistlike maade välist ühtsust Ameerika Ühendriikide imperialismile alluvuse alusel, ainult maskeerib nende maade vastuolusid ja loob uusi eeldusi vastuolude enneolematuks teravnemiseks imperialistlike kiskjate vahel. Seoses Ameerika poliitikaga Lääne-Euroopas, eriti Lääne-Saksamaa revanšistliku armee taastamisega, on Atlandi blokis praegugi juba märgata mõrasid.

Vastuolud imperialismi leeris süvenevad aja jooksul üha enam. Imperialistlike kiskjate omavaheline sisemine võitlus areneb üha kiiremini.

Oma teoses «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus» tõestas J. V. Stalin, et kapitalistlike maade vahel sõdade tekkimise paratamatus jääb jõusse, ja kritiseeris neid, kes väidavad, et uute rahvusvaheliste tingimuste arenemise tõttu pärast teist maailmasõda ei olevat sõjad kapitalistlike maade vahel enam paratamatud. J. V. Stalin näitas, et katsed põhjendada neid ekslikke vaateid viidetega sügavaile vastuoludele kapitalismi ja sotsialismi vahel ei ole paikapidavad.

«Räägitakse,» kirjutab J. V. Stalin, «et vastuolud kapitalismi ja sotsialismi vahel on tugevamad kui vastuolud kapitalistlike maade vahel. Teoreetiliselt on see muidugi õige. See on õige ainult praegu, käesoleval ajal, — see oli õige ka enne teist maailmasõda. Ja kapitalistlike maade juhid said sellest enam või vähem aru. Ja ikkagi algas teine maailmasõda mitte sõjast NSV Liiduga, vaid sõjast kapitalistlike riikide vahel. Mispärast? Sellepärast, esiteks, et sõda NSV Liidu kui sotsialismimaa vastu on kapitalis-

mile ohtlikum kui sõda kapitalistlike maade vahel, sest kui sõda kapitalistlike maade vahel seab üles ainult küsimuse ühtede kapitalistlike maade ülekaalust teiste kapitalistlike maade suhtes, siis sõda NSV Liiduga peab kindlasti üles seadma kapitalismi enda olemasolu küsimuse. Sellepärast, teiseks, et kapitalistid, kuigi nad «propaganda» eesmärgil käratsevad Nõukogude Liidu agressiivsusest, ei usu nad ise tema agressiivsust, sest nad võtavad arvesse Nõukogude Liidu rahupoliitikat ja teavad, et Nõukogude Liit ise kapitalistlikele maadele kallale ei tungi.»¹

J. V. Stalin näitas, et kapitalistlike maade võitlus tur-
gude pärast ja soov uputada oma konkurente osutusid teise
maailmasõja perioodil tegelikult tugevamaks kui vastuolud
kapitalismi leeri ja sotsialismi leeri vahel.

J. V. Stalin õpetas, et väliste nähtuste taga, mis vilksa-
tavad pealispinnal, tuleb näha neid sügavuses peituvaid
jõude, mis seni küll mõjuvad märkamatuks, kuid siiski
määravad sündmuste käigu. «Väliselt oleks nagu kõik
«korras»: Ameerika Ühendriigid on pannud Lääne-
Euroopa, Jaapani ja teised kapitalistlikud maad näljapaiu-
kile; Saksamaa (Lääne-Saksamaa), Inglismaa, Prantsus-
maa, Itaalia ja Jaapan, sattunud Ameerika Ühendriikide
küünte vahele, täidavad kuulekalt Ameerika Ühendriikide
käske. Kuid poleks õige arvata, et see «korrasolek» võib
kesta «igavesest ajast igavesti», et need maad sallivad
lõputult Ameerika Ühendriikide võimu ja iket, et nad ei
püüa välja rabelda ameerika orjusest ja astuda iseseisva
arenemise teele.»²

J. V. Stalin rõhutas, et oleks ekslik arvata, et imperialist-
lik Inglismaa ja imperialistlik Prantsusmaa, kes on sattu-
nud sõltuvusse Ameerika Ühendriikidest, ja Saksamaa
(Lääne-Saksamaa) ning Jaapan, kes on praegu ameerika
imperialismi kontsa all, ei lähe konfliktini Ameerika Ühend-
riikidega. «Kuid sellest järeldub, et kapitalistlike maade
vahel sõdade tekkimise paratamatus jääb jõusse.»³

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus,
lk. 73—74.

² Sealsamas, lk. 71—72.

³ Sealsamas, lk. 76.

Lõppsõna

Imperialismi leeri lepitamatud sisemised vastuolud soodustavad sõjaõhutajate meeletute avantüristlike plaanide ülespuhumist. «... Iga kord,» ütles J. V. Stalin, «kui kapitalistlikud vastuolud hakkavad teravaks muutuma, pöörab kodanlus oma pilgud NSV Liidu poole: kas ei saaks kapitalismi ühe või teise vastuolu või kõik vastuolud ühtekokku lahendada NSV Liidu... arvel.»¹ Sõda Nõukogude Liidu vastu, Hiina ja teiste rahvademokraatia maade vastu tundub kapitalistlike riikide agressiivsetele valitsevatele ringkondadele pääseteena nende oma raskustest, abinõuna imperialistliku bloki sisemiste vastuolude ületamiseks. Aga, nagu näitavad ajaloo kogemused, katsed lahendada maailmasõdade teel kaasaegse roiskuva, parasiitliku, sureva kapitalismi kasvavaid vastuolusid lähevad maailma kapitalistlikule süsteemile kalliks maksma.

Lenin ütles 1922. aastal, et kapitalistlikud valitsused hindasid imperialistlikku sõda «selle seisukohalt, mis neil nina ees on», mitte mõistes seda, missugustele tagajärgedele viivad sõja vastuolud ja hädad. «Meie, kommunistid,» rääkis Lenin, «ütlesime, et me hindame sõda sügavamalt ja õigemini, et sõja vastuolud ja hädad mõjuvad palju laiemas ulatuses, kui kapitalistlikud riigid seda arvavad. Ja vaadates kõrvalt võitnud kodanlikke maid me ütlesime: meie ennustused ja sõja ning selle tagajärgede hinnang tulevad neile veel meelde rohkem kui üks kord.»²

J. V. Stalin ütles 1926. aasta lõpul: «Imperialistlik maailmasõda oli esimeseks katseks ümber jagada juba jaotatud maailma. See katse läks kapitalismile maksma seda, et Venemaal saavutas võidu revolutsioon ja asumaades ning sõltuvais riikides õõnestati imperialismi põhialused.

On iseendastki selge, et ümberjaotamise esimesele katsele peab järgnema teine katse, milleks imperialistide leeris juba tehaksegi ettevalmistusi». J. V. Stalin viitas ettenägevalt sellele, et see «teine ümberjaotamise katse läheb ülemaailmsele kapitalismile palju kallimaks maksma kui esimene».³ See geniaalne ettenägemine läks täielikult täide.

Kogu maailma rahvad võitlevad uue maailmasõja ärahoidmise eest, aga kui imperialistidel läheb korda seda

¹ J. V. Stalin, Teosed, XII kd., lk. 248.

² V. I. Lenin, Teosed, 33 kd., lk. 188—189.

³ J. V. Stalin, Teosed, IX kd., lk. 106.

sõda valla päästa, siis läheb ta imperialistidele palju kallimaks maksma kui esimene ja teine maailmasõda. Ajaloo progresseeruv käik näitab, et kui päästetakse valla imperialistide poolt ettevalmistatav uus sõda Nõukogude Liidu vastu, siis seab see sõda rahvaste ette küsimuse oma eä äraelanud kapitalistliku korra likvideerimisest tervikuna — selle korra, mis ei saa elada ilma sõja ja vereta ja mis ohustab inimkonna olemasolu ennast, — seab nende ette küsimuse selle vana korra asendamise vajalikkusest uue, sotsialistliku korraga.

Aruandekõnes partei XIX kongressile ütles seltsimees Malenkov: «Tuleb arvesse võtta mineviku fakte. Need faktid aga kõnelevad sellest, et esimese maailmasõja tagajärjel langes kapitalismi süsteemist välja Venemaa, teise maailmasõja tagajärjel aga langes kapitalismi süsteemist välja juba terve rida Euroopa ja Aasia maid. On täielik alus arvata, et kolmas maailmasõda kutsub esile ülemaailmse kapitalistliku süsteemi täieliku kokkuvarisemise.»¹

Nõukogude Liit lähtub oma poliitikas sellest, et kapitalismi ja kommunismi rahulik kõrvuti-eksisteerimine on täiesti võimalik vastastikuse koostöösoovi olemasolu korral, valmisoleku korral täita endale võetud kohustusi, võrdõiguslikkuse ja teiste riikide siseasjadesse mittevahelesegamise põhimõttest kinnipidamise korral. Sellepärast Nõukogude Liit ajabki rahvusvahelise koostöö ja kõikide maadega kaubandussidemete arendamise poliitikat, sellepärast ta võitlebki uue sõja ettevalmistamise ja vallapästmise vastu.

Ajaloo kogemused näitavad, et ei oleks õige arvata, nagu võiks imperialistide poolt ettevalmistatav sõda olla sihitud ainult Nõukogude Liidu vastu: esimene maailmasõda algas hulk aega enne Nõukogudemaa tekkimist, teine maailmasõda algas sõjast kapitalistlike riikide vahel. Praegune rahvusvaheline olukord näitab samuti, et imperialistlikku leeri lõhestavad vastuolud võivad viia ühe kapitalistliku riigi sõjani teise kapitalistliku riigi vastu.

Neis tingimustes Nõukogude Liit, truu oma poliitikale, mis on suunatud kestva ja kindla rahu kindlustamisele, taotleb iga riikidevahelise sõja ärahoidmist ja astub välja rahvusvaheliste konfliktide ja lahkarvamuste rahuliku reguleerimise poolt.

¹ G. Malenkov, Aruandekõne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XIX kongressile, lk. 30—31.

Nõukogude Liit astub välja rahvastevahelise rahu perspektiivi poolt. «See perspektiiv nõuab sõjapropaganda keelamist ÜRO otsuse kohaselt, aatomirelva ja bakterioloogilise relva keelamist, suurriikide relvastatud jõudude järjekindlat vähendamist, rahupakti sõlmimist suurriikide vahel, kaubavahetuse laiendamist maade vahel, ühtse rahvusvahelise turu taastamist ja teisi analoogilisi abinõusid rahu kindlustamise vaimus.»¹

Nõukogude Liidu välispoliitika lähtub rahvastevahelise rahu säilitamise perspektiivist ja uue maailmasõja ärahoidmise võimalikkusest.

¹ G. Malenkov, Aruandekõne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XIX kongressile, lk. 31.

Toimetaja I. Rosenfeld.

Tehniline toimetaja E. Ridala.

Korrektorid A. Kalberg ja H. Merimaa.

Ladumisele antud 15. VII 1953. Trükkimisele antud 19. VIII 1953. Trükiarv 6000. Paber 54×84, 1/16. Trükipoognaid 3,25. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 2,67. Arvutuspoognaid 3,2. MB-11514. Tellimise nr. 3565.

Trükikoda „Kommunist“, Tallinn, Pikk tn. 2.

На эстонском языке.

Hind rbl. 1.50

Rbl. 1.50

